

Petra Soukka

VARHAISAIKUISTEN KOKEMUKSIA SISARUSSUHTEEN TUESTA

Kasvatustieteiden laitos
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2018
Uudelleenarviointia varten 2021

TIIVISTELMÄ

Petra Soukka: Varhaisaikuisten kokemuksia sisarussuhteen tuesta
Kandidaatintutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen koulutus
Joulukuu 2018

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin sisarussuhteita ja niissä ilmenevää tukea. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla ja ymmärtää sisarussuhteita. Tavoitteena oli tuottaa lisää tutkimustietoa suhteellisen vähäisesti tutkituista sisarussuhteista. Tutkimus painottui sisarussuhteiden tuen mahdollisiin moniin eri ilmenemismuotoihin. Sisarussuhteiden tukea ei ole kokonaisvaltaisena ilmiönä juuri tarkasteltu aiemmin perhetutkimuksen kentällä. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla neljää siskon tai veljen asemassa olevaa varhaisaikuista. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Haastateltavat olivat suomalaisia 20–25-vuotiaita korkeakouluopiskelijoita, joilla oli vähintään yksi sisarus. Haastattelut analysoitiin aineistolähtöisesti sisällönanalyysillä, jonka avulla aineiston perusteella muodostettiin kolme eri sisarussuhteiden tuen pääluokkaa. Tuki jaoteltiin sisällön perusteella henkiseen, sosioemotionaaliseen ja välineelliseen tukeen.

Tutkimustulosten mukaan sisarukset ovat merkittävä osa sosiaalista turvaverkkoa ja sisarustuki on merkittävä ilmiö sisarusten elämässä. Tukea koetaan jaettavan sisarussuhteissa tasapuolisesti, mutta jaetun tuen muoto voi vaihdella muun muassa sisarusten iän, syntymäjärjestyksen sekä yksilöiden vahvuuksien ja persoonallisuuksien mukaan. Sisarusten henkinen tukeminen voi osaltaan auttaa oman identiteetin ja tulevaisuuden rakentamisessa. Tärkeäksi koettiin sisarusten jakama sosioemotionaaliseen tukeen liittyen sisaruksen tuoma turva ja yhteinen vuorovaikutus. Erityisesti perheen sisäisissä asioissa turvauduttiin sisaruksiin. Välineellistä tukea annettiin sisaruksille konkreettisen auttamisen ja tiedon jakamisen kautta, jotka liittyivät usein arjen askareihin tai kokemustietoon. Sisarussuhteessa muovautuvat omat kulttuurit ja käytännöt voivat vaikuttaa jaetun tuen määrään ja laatuun. Kuitenkin sisarussuhteiden tuki on vahvasti läsnä sisarusten elämässä myös varhaisaikuisuudessa ja se koetaan merkittävänä osana elämää. Sisarusten yhdessä jakamat vuodet mahdollistavat toisen ymmärtämisen myötä hyvät lähtökohdat toimivalle tuelle. Tukea jaetaan sisarussuhteissa hyvin monessa eri muodossa ja se ulottuu monelle elämän osa-alueelle.

Avainsanat: perhe, sisarussuhde, tuki, sisarustuki, laadullinen tutkimus, teemahaastattelu, sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	PERHEET JA SISARUSSUHTEET	5
	2.1 Perhe	5
	2.2 Sisarusuhde	6
	2.3 Sisarusuhteen ainutlaatuisuus	8
	2.4 Sisarus kiintymyksen kohteena	9
	2.5 Sisarus oppimisessa ja socialisaatiossa	10
3	SOSIAALISEN TUEN MONET MUODOT	11
	3.1 Sosiaalinen tuki perheessä	11
	3.2 Tuki sisarusuhteissa	12
	3.3 Sosiaalisen tuen ilmeneminen.....	14
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	17
	5.2 Tutkimukseen osallistujat	18
	5.3 Aineiston keruu.....	19
	5.4 Aineiston analyysi	20
	5.5 Eettiset ratkaisut.....	24
6	TULOKSET	26
	6.1 Henkinen tuki.....	26
	6.2 Sosioemotionaalinen tuki.....	29
	6.3 Välineellinen tuki.....	31
7	POHDINTA	34
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	34
	7.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet.....	37
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Kiinnostus tutkimuksen aiheeseen heräsi ensisijaisesti omien kokemusteni kautta. Olen kasvanut niin iso- kuin pikkusiskonkin roolissa sisarusteni ympärillä ja sisarussuhteet ovat vaikuttaneet vahvasti elämässäni lapsuudesta tähän päivään. Sisarukseni ovat edelleen olennainen osa sosiaalisten suhteiden verkkoani ja jaamme yhdessä paljon monenlaista tukea ja apua. Olen huomannut, että sisarussuhteiden merkitys ja sisarusten välinen tuki voi olla kuitenkin hyvin vaihtelevaa niin määrän kuin laadunkin suhteen eri sisarusten ja eri perheiden välillä.

Aiheeseen tarkemmin perehtyessäni havaitsin, ettei sisarussuhteiden tukea kuitenkaan ole ilmiönä juurikaan tutkittu. Ylipäänsä sisarussuhteen tutkiminen on jäänyt perhetutkimuksen kentällä vähäiselle huomiolle (esim. Ilmakunnas 2016, 113; Parker & Stimpson 2004; Coles 2006). Kuitenkin tutkimustietojen mukaan enemmistöllä lapsista on sisaruksia. Länsimaissa arviolta jopa 80 prosentilla lapsista on yksi tai useampi sisarus (Howe ym. 2011, 356). Sisarussuhde on siis yhteiskunnallisesti merkittävä ilmiö jo sen laajuuden vuoksi. Tämä tutkielma pyrkiikin tuomaan lisää tietoa tähän tutkimukselliseen aukkoon.

Sisarussuhdetta kuvaillaan usein elämän pisimmäksi ihmissuhteeksi, sillä sisarukset ovat elämässä yleensä lapsuudesta kuolemaan saakka. Etenkin lapsuudessa sisaruksen kanssa vietetään paljon aikaa yhdessä. Vaikka myöhemmin elämässä sisaruksen kanssa ei olla välttämättä yhtä tiiviisti tekemisissä, pidetään sisarussuhdetta edelleen läheisenä (Kaulio & Svennevig 2008, 8). Erään tutkimuksen mukaan yli 80 % vanhuksista koki sisarussuhteen läheiseksi tai erittäin läheiseksi (Kaulio & Svennevig 2008, 147). Sisarussuhde on siis merkittävä osa ihmisen sosiaalista verkostoa ja sitä tulisi tutkia huomattavasti nykyistä enemmän.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla varhaisaikuisten sisar- ja veljessuhteisiin sisältyvää tukea. Sisarussuhteiden tuki on yksi sosiaalisen tuen muodoista, joiden on havaittu vaikuttavan merkittävästi yksilön psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin muun muassa ehkäisemällä stressiä ja luomalla henkisiä ja aineellisia voimavaroja (esim. De Piccoli, Ceccarini, Gattino & Rollero 2016, 1; Honkakoski, Kinnunen & Vuorijärvi 2016, 12).

Sisarussuhteiden tukea tarkastellaan sisarusten näkökulmasta heidän omiin kokemuksiinsa perustuen. Tutkimusaineisto koostuu neljän 20–25-vuotiaan varhaisaikuisen sisaruksen haastattelusta. Haastattelujen tuottaman aineiston perusteella perehdytään tarkemmin sisarussuhteiden sisältämään tukeen ja sen eri ilmenemismuotoihin.

2 PERHEET JA SISARUSSUHTEET

2.1 Perhe

Perhe on käsitteenä meille niin tuttu, että sitä saatetaan pitää itsestään selvänä ja luonnollisena ilmiönä, joka ei kaipaa erityistä tarkastelua (Forsberg 2003, 8). Kuitenkin jo perheen käsite on huomattavasti monimuotoisempi ja laajempi, kuin yleisesti ajatellaan. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta perhettä tulee tutkia kohteena jo sen vuoksi, että usein yhteiskunnalliset muutokset tulevat perheisiin ellettäväksi, koettavaksi ja ratkaistavaksi (Forsberg 2003, 7). Lisäksi perhe koskettaa meitä jokaista, sillä se on osa meidän jokaisen elämää riippumatta sen ilmenemismuodosta tai suhteista perheen jäseniin. Perhesuhteet vaikuttavat lapsen kokemukseen sekä tulevaisuuteen ja lapsi kokee ne merkittäviksi, vaikka niihin liittyy vaikeita ja tuskallisiakin kokemuksia (Gilligan 2000, 16).

Yhtäkään perheen määritelmää ei ole täysin hyväksytty perhetutkimuksen kentällä (Jokinen 2014, 167). Käsitettä voidaan siis lähestyä useammasta näkökulmasta eikä sen määrittäminen ole selkeää. Lisäksi perhe käsitteenä voidaan purkaa ideologiaksi ja eleyksi käytännöksi ihmissuhteiden muodostaman insti-

tuution sijaan (Forsberg 2003, 11). Tähän liittyen onkin perhesosiologiassa jaoteltu kaksi eri lähestymistapaa perheeseen; perhe voidaan käsittää tiettyjä funktioita toteuttavana rakenteena tai systeeminä, tai monien jatkuvasti muuttuvien käytänteiden, valtasuhteiden ja toimintojen kokonaisuutena. Rajan vetäminen näkökulmien välille ei käytännössä ole kuitenkaan niin yksinkertaista tai selkeää ja ne voivatkin esiintyä myös päällekkäin (Jokinen 2014, 167–168).

Perhettä voidaan tutkia myös eri perhemuotojen näkökulmasta. Usein perhe mielletään muodostuvan perinteisesti miehestä, naisesta ja heidän lapsistaan (Forsberg 2003, 8). Tämä on kuitenkin vain yksi, vaikkakin yleisin perhemuoto, ja sen rinnalla esiintyy esimerkiksi uusperheitä, yksinhuoltajaperheitä, lapsuuden perheitä ja eläkeläisperheitä, joiden moninaisuus historiassa ja läheisyyssuhteissa voi vaihdella erittäin paljon (Forsberg 2003, 10–11). Perhe on siis myös tästä näkökulmasta huomattavasti laajempi kokonaisuus, kuin voisi tulla ajatelleeksi.

Perheen jatkuvasti muuttuvan moninaisuuden sekä sen merkityksellisyyden vuoksi se onkin erittäin tärkeä tutkimuskohde. Kaikkiin erityyppisiin perheisiin liitetyt merkityksenannot ovat perustavanlaatuisia ja merkittäviä yksilöiden kautta myös yhteiskunnalle (Ilmakunnas 2016, 115). Perhettä tarkastellessa tulisikin antaa painoarvoa yksilöiden itsensä tekemiin valintoihin ja annettuihin merkityksiin (Forsberg 2003, 11). Korostinkin tutkielmassani perheen ymmärtämisen lähtökohtana sen jäsenten kokemuksia ja niille annettuja merkityksiä. Käsitän perheen monien dynaamisten toimintojen muodostamana, merkityksiä tuottavana kokonaisuutena.

2.2 Sisarussuhde

Sisarussuhde on yksi perheen ihmissuhteista. Jokainen sisarussuhde on ainutlaatuinen, joten sen määrittely ei ole yksiselitteistä. Cicirelli (1995, 5) on määritellyt sisarussuhteen perheen kahden lapsen väliseksi riippuvuussuhteeksi. Sisarus voi pohjautua joko biologiseen siteeseen tai sosiaaliseen, jaettuun kasvuympäris-

töön (Elgar & Head 1999, 21). Omassa tutkimuksessani hyödynnän edellä mainittua määritelmää, jossa sisaruksia yhdistää sekä biologiset tekijät että jaettu ympäristö.

Sisaruus sisältää lukuisia mahdollisia sisaruuden muotoja; perussisaruu- den eli biologisesti samat vanhemmat omaavien lasten lisäksi on olemassa esi- merkiksi puolisisaruksia lasten jakaessa toisen biologisen vanhemman tai uus- perheessä sisaruksen asemaan mielletäviä lapsia, joilla ei kuitenkaan ole biolo- gista sidettä toisiinsa (Kaulio & Svennevig 2008, 8). Lisäksi sisarussuhde voi syn- tyä esimerkiksi perheen adoptio- tai sijaislapsen tulon myötä. Adoption kautta syntyneet sisarussuhteet ovat lain mukaan oikeudelliselta asemaltaan yhteneväi- siä täysin biologisten sisarussuhteiden kanssa, toisin kuin sijaislapset (Elgar & Head 1999, 21).

Arvioiden mukaan jopa kahdeksallakymmenellä prosentilla länsimaisista lapsista on sisaruksia (Howe ym. 2011, 356). Lisäksi meistä jokainen on joko sisa- rus tai ainoa lapsi, joten joka tapauksessa sisaruuteen liitetään voimakkaita tun- teita (Rowe 2004, 7). Sisarussuhde vaikuttaa myös vertaissuhteisiin ja muihin ih- missuhteisiin läpi elämän (Ross & Howe 2009, 509; Parker & Stimpson 2004; Kra- mer & Conger 2009, 3-4).

Tutkimuksellisesta näkökulmasta sisarussuhteet jäävät useimmiten liian vähälle huomiolle eikä niiden tutkimiseen juuri panosteta (esim. Ilmakunnas 2016, 113; Parker & Stimpson 2004). Sosiologiassa, historiassa, kirjallisuuden teo- riassa, taloudessa tai politiikassa ei esimerkiksi ole tuotu esille juuri lainkaan si- sarusten merkitystä toisilleen (Coles 2006). Tutkimuksen kentällä on siis aukko, johon olisi tärkeää saada lisää tietoa, jotta sisarussuhteita ja niiden merkitystä voitaisiin ymmärtää paremmin.

Sisarussuhteiden tutkimus keskittyi aiemmin 1950–1970-luvuilla sisarus- suhteiden rakenteellisiin muuttujiin, kuten esimerkiksi sukupuoleen tai ikään. Nykyisissä tutkimuksissa on keskitytty puolestaan selittämään kehityksellisiin prosesseihin vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi erityyppisten sisarussuhteiden ja sosiaalisen ymmärtämisen kehitystä tutkimalla (Howe, Ross & Recchia 2011, 356). Lähes kaikissa aiemmissa sisarustutkimuksissa on keskitytty vain perheen

yhden sisarusdyadin eli sisarusparin tutkimiseen. Tutkiessaan perheiden sisäisiä suhteita Jenkins, Dunn, O'Connor, Rasbash ja Behnke (2005) huomasivat, että sisarussuhteiden varianssista eli vaihtelevuudesta jopa puolet esiintyi nimenomaan perheiden sisällä (Jenkins & Dunn 2009, 81). Koska perheessä voi usein olla useampia sisarussuhteita, ei yhden sisarusparin tutkiminen kuvaa realistisesti perheen ihmissuhteiden kokonaisuutta.

2.3 Sisarussuhteen ainutlaatuisuus

Sisarussuhde on usein kaikkein pitkäkestoisin elämän ihmissuhteista. Yleensä sisarussuhde alkaa jo lapsuudessa ja kestää pitkälle vanhuuteen saakka. Se on luonteeltaan huomattavasti tasa-arvoisempi kuin vanhemman ja lapsen välinen suhde (Ross & Howe 2009, 509). Varhaislapsuudessa tärkeät vuodet sisältävät paljon ajanviettoa sisaruksen kanssa, todennäköisesti enemmän kuin kenenkään muun (Parker & Stimpson 2004). Yhdessä jaetut vuodet muovaavat sisarusten elämää jo lapsuudessa ja vaikuttavat heidän myöhempään elämäänsä vahvasti. Sisarussuhteisiin liittyy eri rooleja, joihin vaikuttavat muun muassa ikäero, syntymäjärjestys, sukupuoli sekä sisarusten lukumäärä (Vehmanen & Vesa 2012, 13).

Vaikka sisarussuhde on pysyvä läpi elämän, muuttaa se sisarusten ikäkausien mukana muotoaan. Kun sisarukset alkavat iän myötä muodostaa omaa arkeaan yhteisen lapsuuskodin sijaan omissa kodeissaan, alkaa suhde usein muistuttaa ystävyyttä ja sitä hoidetaan ja ylläpidetään tietoisesti. On tutkittu, että keski-ikässä 68 % ja vanhuusiässä 83 % kokee sisarussuhteensa läheiseksi tai erittäin läheiseksi. Suhde siis koetaan useimmiten läheisenä, mutta toisaalta siihen voidaan liittää myös negatiivisia ilmiöitä. Sisarusten välillä voi ilmetä jopa täydellinen välirikko. Jo lapsuudessa ilmenneet, jatkuneet riidat ja negatiiviset tunteet voivat vaikuttaa sisarussuhteeseen koko elämän ajan. (Kaulio & Svennevig 2008, 8, 16, 147–148.)

Sisarussuhteen dynamiikkaa onkin kuvailtu ristiriitaiseksi. Eräessä klassisessa tutkimuksessa (Furman & Buhrmester 1985) tuli tämä positiivisten ja negatiivisten ilmiöiden vuorovaikutus ilmi, sillä sisarussuhteeseen liitettiin vahvasti sekä

myönteisiä että kielteisiä asioita. Tutkimukseen osallistuneet lapset raportoivat sisarusuhteen positiivisiksi ilmiöiksi yleisimmin seuran, ihailun, prososiaalisen käyttäytymisen ja kiintymyksen, negatiivisiksi puolestaan antagonismin eli vastakkainasettelun ja riitelyn.

2.4 Sisarus kiintymyksen kohteena

Yksi perhe- ja sisarusuhteisiin liittyvä käsite ja ilmiö on kiintymyssuhde. Bowlby (1969) määritteli kiintymisen sisäsyntyiseksi toiminnoksi, joka tähtää turvaamaan lapsen tarpeiden täyttymisen luomalla siteen lapsen ja hänestä huolehtivan henkilön välille. Kiintymyksen kohde on yleensä osa lapsen ydinperhettä. Kiintymyssuhteet on jaoteltu turvallisiin ja turvattomiin sen perusteella, täyttyykö lapsen tarpeet johdonmukaisesti ja kokeeko hän turvaa ja luottamusta (Maison & Renaud 2012). Kiintymyssuhde liittyy olennaisesti perheen sisäisiin suhteisiin, sillä se kuvaa ihmissuhteen laatua ja merkitystä suhteen osapuolille.

Sisarussuhteiden kiintymys on jäänyt lapsen ja hänen pääasiallisensa hoitajan kiintymyssuhteen varjoon sekä sen merkitystä on aliarvioitu (Parker & Stimpson 2004, 76). Sisarusuhteen liittyen on kuitenkin osoitettu, että suurin osa nuoremmista sisaruksista on luonut kiintymyssuhteen heidän sisaruksiinsa. Vanhemmat lapset ovat kykeneväisiä tuomaan perusturvaa nuoremmille lapsille, jonka myötä he voivat kehittää autonomiaansa ja tutkia ympäröivää maailmaa (Maison & Renaud 2012, 7). Eräässä tutkimuksessa huomattiin jo kahdeksan kuukauden iässä vauvan kiintyneen vanhempaan sisarukseensa ja 14 kuukauden iässä heidän sekä ikävöineen sisarustaan hänen ollessa poissa ja yrittäneen lohduttaa häntä mielipahan iskiessä (Dunn 2000). Nuoremmat sisarukset siis saivat sisaruksiltaan turvaa ja lohtua. Kuitenkaan tutkimusta sisarusuhteen kiintymyksen pitkäaikaisista vaikutuksista ei vielä ole (Parker & Stimpson 2004, 76).

2.5 Sisarus oppimisessa ja sosialisatiassa

Sisarussuhteet on liitetty monissa aiemmissä tutkimuksissa oppimiseen. Oppimisen ja sisaruuden teemaan liittyy käsite rikastettu ympäristö, joka tukee ympäristön vaikutusta kehityksessä. Rikastaminen voi olla esimerkiksi opettajan, vertaisten tai sisarusten ohjausta ongelman ratkaisuisissa tai vaikkapa kokeeseen valmistautuessa (Driscoll 2014). Sisarusten onkin todettu vaikuttavan merkittävästi toistensa kehitykseen ja on puhuttu sisarusten välisestä sosialisatiosta (esim. Kramer & Conger 2009, 3). Sisarusten samankaltaisuuksia on selitetty sekä jaetulla geeniperimällä että jaetulla ympäristöllä. Bandura (1977) korosti ympäristön roolissa erityisesti sosiaalisen oppimisen mekanismeja, kuten mallintamista, syyksi sisarusten persoonallisuuksien ja käyttäytymisen samankaltaisuudelle.

Sosialisaatiolla tarkoitetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa prosessia, jossa opitaan toimimaan yhteiskunnan jäsenenä tiedon, sääntöjen, käsitysten ja asenteiden avulla (Hankonen ym. 2015, 48). Sosialisaatio ja oppiminen ovat siis päällekkäisiä ilmiöitä. Sisarukset voivat sosialisoida toisiaan eri prosessien avulla: oppiminen ja ohjaaminen voivat tapahtua havainnollistaen ja ohjaten, esimerkiksi vanhemman sisaruksen näyttäessä nuoremmalle mallia vaikkapa tehtävien suorittamisessa tai ”coolina” olemisessa. Sisarusten opettamat käyttäytymismallit tai asenteet voivat erota suurestikin vanhempien opettamista malleista (Kramer & Conger 2009, 3-4).

Sosioemotionaalisia taitoja ja sosiaalista ymmärrystä voi tukea sisarusten välinen vuorovaikutus. Pitkittäistutkimuksissa onkin havaittu aikaisempien sisarussuhteiden vaikutus myöhempisiin ihmissuhteisiin (Kramer & Conger 2009, 3-4). Yksi etenkin kognitiivisen kehittymisen tutkimuskentällä tutkittu aihe on sisarussuhteiden merkittävä vaikutus tunteiden ja ajatusten ymmärtämisessä (Jenkins & Dunn 2009, 83). Aina kyse ei ole kuitenkaan vain positiivisesta vaikutuksesta, sillä sisarusten vuorovaikutuksessa voi ilmetä myös ärsyttämistä tai manipulointia (Kramer & Conger 2009, 3-4).

Identiteettiin liittyen sisarukset voivat edistää identiteetin muodostumista toisaalta samaistumisen, mutta myös eron tekojen kautta: sisarukset pyrkivät luomaan itselleen ainutlaatuisen, oman identiteetin, joka eroaa sisarusten identiteeteistä. Tästä ilmiöstä käytetään termiä deidentifikaatio. Deidentifikaatiota voi tapahtua laajasti persoonallisuuden, mielenkiinnon kohteiden ja tavoitteiden kohdalla, mutta se voi rajoittua esimerkiksi vain yhdelle näistä osa-alueista. Sisarus voi pyrkiä erottautumaan sisaruksistaan esimerkiksi persoonallisuudellaan, mutta ei kiinnostuksen kohteillaan. (Whiteman, Becerra & Killoren 2009, 30.)

3 SOSIAALISEN TUEN MONET MUODOT

3.1 Sosiaalinen tuki perheessä

Sosiaalisella tuella on suuri merkitys nuoren muodostaessa itselleen sekä aineellisia että henkisiä edellytyksiä, jotka toimivat autonomian saavuttamisen edellytyksinä (Honkakoski, Kinnunen & Vuorijärvi 2016, 12). Sosiaalinen tuki on merkittävä suojaava tekijä stressille sekä suoraan että epäsuorasti eli se vaikuttaa hyvinvointiin ja terveyteen sekä fyysisesti että psyykkisesti (De Piccoli, Ceccarini, Gattino & Rollero 2016, 1).

Tuki voidaan jakaa sen lähteen perusteella informaaliin eli läheisverkostolta saatuun tukeen sekä virallisten palvelujärjestelmien tarjoamaan eli formaaliin tukeen. Suurin osa nuorista kokee nimenomaan informaalin tuen suureksi ja merkitykselliseksi. Yleensä paras tilanne on niillä nuorilla, joilla on sekä laaja lähisuhdeverkoston että palvelujärjestelmien tuki saatavilla, kun taas heikoimassa tilanteessa olevilla nuorilla on mahdollista saada tukea vain formaalisti, ilman lähisuhdeverkoston tukea. (Honkakoski ym. 2016, 10.)

Perhetuki eli perheen jäseniltä saatu tuki on yksi tärkeä informaalin tuen muoto. Keskustelu perhetuesta on kuitenkin melko uutta. Sitä on tarkasteltu ilmiönä lapsikeskeisesti perheille annettavan ulkopuolisen tuen kautta sekä perheen sisäisen tuen kautta (Gilligan 2000). Tuen muodoiksi mainitaan informaali

tuki sekä formaali tai ammatillinen tuki (ks. myös Honkakoski ym. 2016, 10). Perhetuesta on myös käytetty termiä sukulaistuki, jolla viitataan vastaavasti lähinnä vanhemmilta ja sisaruksilta saatuun tukeen (Jenkins & Dunn 2009, 86). Perhetuki on havaittu tärkeäksi osaksi lasten normaalin kehityksen tukemisessa kaikilla olennaisilla elämän osa-alueilla. Se muun muassa vähentää lapsen ja perheen elämässä olevia stressitekijöitä, lisää lapsen kyvykkyyttä ja yhdistää perheenjäseniä (Gilligan 2000, 14).

Harju-Luukkainen, Aunola ja Vettenranta (2018) tarkastelivat määrällisessä tutkimuksessaan PISA 2015-aineiston pohjalta nuoren kotona ja koulussa saamaa sosiaalista tukea. Kodin tukeen sisällytettiin kuitenkin ainoastaan vanhempien antama tuki, ei sisarusten antamaa tukea. Nuorista noin puolet kertoi saavansa vähäisesti tukea kotoaan eli tässä tapauksessa vanhemmiltaan. Tämä voidaan nähdä huolestuttavan suurena lukuna, kun perheen tuen on osoitettu olevan merkittävä tekijä hyvälle elämälle.

3.2 Tuki sisarussuhteissa

Sosiaalista tukea voidaan saada perheessä useasta eri lähteestä. Sukulaisten tuella on tarkoitettu lähinnä vanhempien sekä sisarusten antamaa tukea. Erona vanhempien ja sisarusten tuen antamisen välillä on arveltu vanhempien tuen vähenevän lapsen nuoruusiässä, mutta sisarusten tuen pysyvän samana tämän vaiheen aikana (Jenkins & Dunn 2009, 86). Kehittyvälle lapselle on vanhemman tuki erittäin tärkeää ja Willsin ja Glearyn tutkimuksen (1996) mukaan vanhemman tuki ehkäisee stressiltä ja lisää suojaavia tekijöitä, kuten akateemista kyvykkyyttä ja positiivista selviytymiskäyttäytymistä.

Tukea voidaan saada vanhempien lisäksi sisaruksilta, ja Caya ja Liem (1998) toteavatkin esimerkiksi juuri stressaavissa tai vaikeissa perhetilanteissa sisarusten tuen merkityksen voivan olla hyvin suurta (Gilligan 2000, 19). Sisarusten jakamat kokemukset rakentavat osaltaan ainutlaatuisia tuen ja ymmärtämisen

muotoja. Kasvaminen sisaruksina samassa perheessä voi johtaa sellaiselle yhteishengen ja tuen tasolle, jota on vaikea saavuttaa muissa ihmissuhteissa (Kramer & Conger 2009, 7).

Sisarussuhteiden tukea on usein tarkasteltu tuen vaikutuksiin tai sen puutteisiin keskittyen. Tukea sisältävien sisarussuhteiden on esimerkiksi huomattu olevan yhteydessä psykososiaalisen kompetenssin kehittymiseen lapsilla (Parker & Stimpson 2004). Sisaruksiin liittyen on tehty muutamia interventiotutkimuksia, joissa on pyritty lisäämään tukea sisarussuhteessa (esim. Kim & Horn 2010; Douglas ym. 2018).

Branje, van Lieshout, van Aken & Haselager (2008) tutkivat tuen kehittymistä sisaruspareissa, sisarustuen ja sisaruksen ongelmakäyttäytymisen vaikutusta psykososiaaliseen sopeutumiseen nuoruudessa. Pitkittäistutkimukseen osallistui vajaasta 300 hollantilaisesta perheestä kustakin kaksi 11–15-vuotiasta nuorta, jotka arvioivat saamaansa sisarustukea sekä heidän käyttäytymistään perheensä ohella. Tulosten perusteella vanhempien sisarusten antama tuki kasvoi, kun nuorempi sisarus oli 11–13-vuotias, mutta sen jälkeen pysyi samana tutkittuun 17 ikävuoteen saakka. Vanhemmilta sisaruksilta saatu tuki ei ollut yhteydessä niin vahvasti psykososiaaliseen säätelyyn kuin nuorempien sisarusten tuki. Lisäksi jo aluksi korkeana ollut sisarustuki näytti vähentävän ongelmakäyttäytymistä. (Branje, van Lieshout, van Aken & Haselager 2008.)

Sekä iältään vanhempien että nuorempien sisarusten on havaittu toimivan tuen lähteinä perheen sisäisiin asioihin liittyen ja lisäksi vanhemmat sisarukset voivat tukea perheen ulkopuolisissa asioissa, kuten sosiaalisissa toiminnoissa ja opinnoissa (Tucker, McHale & Crouter 2001). Yhdessä harvoista nuoruusajan sisarustuen muutoksiin keskittyvässä tutkimuksessa (Scholte, van Lieshout & van Aken 2001) huomattiin sisarustuen määrän säilyvän vakaana 12 ikävuodesta 17 ikävuoteen.

Eräässä pilottitutkimuksessa (Douglas, Kammes, Nordquist & D'Agostino 2018) sisaruksia opetettiin tukemaan heidän kommunikaation erityistarpeita omaavia sisaruksiaan, jotka tarvitsivat erityisesti tukea sosiaalisiin ja vuorovai-

kutuksellisiin taitoihin. Kolme sisarusparia osallistui tutkimuksen harjoitusohjelmaan, jonka avulla pyrittiin lisäämään sisarustukea erityistarpeita omaavien sisarusten kehityksen parantamiseksi. Tulokset vaihtelivat sisarusten välillä, mutta kaikkien sisarusparien kohdalla sisaruksen antama vuorovaikutuksellinen tuki kasvoi ja erityistarpeita omaava sisarus edistyi kommunikaatiossa. (Douglas ym. 2018.)

Aiemmissä tutkimuksissa on tarkasteltu sisarussuhteen tukea usein tietyssä spesifissä kontekstissa tai tiettyä sisarustuen muotoa. Ylipäätään tutkimuksia sisarussuhteista liitettynä tuen kontekstiin on vähän tutkimuskentällä. Halusin tarkastella sisarussuhteiden tukea nimenomaan monimuotoisena ja laajana ilmiönä, joka voi ilmetä monessa eri muodossa. Aiemmissä sisarustukeen liittyvissä tutkimuksissa ovat tutkimuksen kohteena usein olleet yksipuolisesti lapsuudessa olevat sisarukset. Kuten jo aiemmin on todettu, sisarussuhteet jatkuvat kuitenkin yleensä läpi elämän ja niillä on merkitystä myöhemmissä elämänvaiheissa, joten koen tärkeäksi tarkastella ilmiötä myös myöhemmissä elämänvaiheissa, tässä tapauksessa varhaisaikuisuudessa.

3.3 Sosiaalisen tuen ilmeneminen

Tuen eri muotojen jaottelua on tehty jonkin verran muissa yhteyksissä kuin sisarussuhteissa. On esimerkiksi tarkasteltu, kuinka nuoret opettajat arvottavat eri tuen muotoja (Burke, Aubusson, Schuchk, Buchanan & Prescott 2015). Kaiken kaikkiaan tuen muotoja ihmissuhteiden sisällä on tutkittu yllättävän vähän, perhekontekstissa lähinnä vanhemman ja lapsen välillä. Lisäksi perheeseen liittyvää tukea on keskitytty tarkastelemaan enemmän vahvuutena ja suojaavana tekijänä kuin on tutkittu siihen liittyviä puutteita, patologiaa ja riskejä (Gilligan 2000, 16).

Eräässä nuorten sosiaalisen tuen tarpeisiin ja niihin vastaamiseen keskittyvässä tutkimuksessa (Honkakoski ym. 2016, 52) jaoteltiin formaalin sosiaalisen tuen sisällön muodot tiedolliseen, toiminnalliseen, instrumentaaliseen ja henkiseen/kokemukselliseen tukeen. Kyseisessä tutkimuksessa tutkittavina olivat Oulun kaupungin sosiaalihuollon piirissä olevat 18–29 -vuotiaat nuoret aikuiset

sekä palvelujärjestelmien työntekijät, jotka vastasivat kyselyyn. Tavoitteena oli luoda käsitys nuorten asiakkaiden erilaisista elämäntilanteista ja sosialisointiprosesseihin linkittyvästä tuen tarpeesta sekä palvelujärjestelmän mahdollisuuksista vastata heidän tarpeisiinsa. (Honkakoski ym. 2016, 7.)

Yleisesti ottaen tuki voi vähentää tekijöitä, jotka voisivat vaikuttaa negatiivisesti terveyteen, hyvinvointiin ja toimintaan. Sosiaalinen tuki on kuitenkin hyvin laaja käsite, joka sisältää monia eri muotoja ja sen ymmärtämiseksi tulisikin ottaa huomioon tarkemmin sen eri ulottuvuudet.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSY- MYKSET

Tämä tutkimus on kasvatustieteen opintoihin kuuluva kandidaatintyö. Sen tavoitteena on kuvailla tähän mennessä melko vähän tutkittuja sisarussuhteita ja luoda käsitys sisarussuhteiden sosiaalisen tuen sisällöstä eli siitä, missä muodossa sosiaalista tukea voi ilmetä sisarusten välillä. Tarkoituksena on ymmärtää sisarussuhteita paremmin tarkastelemalla ilmiötä sisarusten omien kokemusten pohjalta.

Tutkimuskysymys:

1. Millaista tukea sisarusten välillä esiintyy?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus voidaan käsittää luonteeltaan ymmärtäväksi tutkimukseksi, sillä se pyrkii nimenomaan ymmärtämään eri ilmiöitä, kun taas määrällisen tutkimuksen tavoitteena on selittää niitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26).

Tutkimuskohteeni lähestymistavassa on fenomenologisia piirteitä, sillä keskiössä on ihmisten, tässä tapauksessa sisarusten, omiin havaintoihin ja kokemuksiin perustuvan tiedon tuottaminen. Tämä ominaisuus on keskeinen fenomenologiassa, joka on yksilöllisiä kokemuksia korostava tieteenfilosofinen suuntaus. Näitä yksilön kokemuksia tutkimalla saadaan myös tietoa tietyistä kulttuurista ja yhteisöstä (Laine 2001). Tässä tapauksessa tavoitteena on saada tietoa sisarusista varhaisaikaisten opiskelijoiden kokemusten kautta.

Tutkijan roolissa on fenomenologian mukaan tärkeää lähtökohtainen avoimuus, sillä tutkittavaa ilmiötä on tarkoituksena ymmärtää ilman aiempia oletuksia, määritelmiä tai teoriapohjaa (Jyväskylän Yliopiston Koppa 2015). Tästä näkökulmasta fenomenologisen avoimuuden lähtökohdaksi asettaminen omassa tutkimuksessani on mielekästä sisarussuhteiden tutkimustiedon vähäisyyden takia.

Fenomenologia ei kuitenkaan ole määrittelevänä tutkimuksellisena lähestymistapana tutkimuksessani, vaan siinä voidaan nähdä useammista eri lähestymistavoista. Esimerkiksi toisaalta tutkimuksessani voidaan havaita myös fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen ominaisuuksia, joka yhdistää fenomenologian ja hermeneutiikan pyrkien tutkittavan ilmiön käsitteellistämiseen. Sen mukaan ilmiöt muodostuvat ihmisten luomien kokemusten merkityksistä.

Tavoitteena fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimusperinteessä on tuoda tietoisuuteen ja tehdä näkyväksi ilmiöt, jotka ovat usein muuttuneet itseltään selviksi tai ainoastaan koetuksi ilmiöksi, sen sijaan että niitä tietoisesti käsi-

teltäisiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 41). Myös tämä lähtökohta on nähtävissä tutkielmassani, sillä sisarussuhteiden tuki mielletään helposti itsestään selvänä, mutta kuitenkin vahvasti koettuna asiana, jota ei tietoisesti tarkastella tai tutkita.

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkittavat olivat varhaisaikuisia korkeakouluopiskelijoita. Rajasin tutkimukseen osallistujat ikäluokaltaan 18–25-vuotiaisiin miehiin ja naisiin. Tutkijat ovat määritelleet nuoruuden ja aikuisuuden hieman eri tavalla jakaen ne lisäksi usein eri ikävaiheiden alaluokkiin. Psykologi Arnett (2000) on luonut käsitteen 'emerging adulthood' eli varhaisaikuisuuden, jolla tarkoitetaan ikävuosien 18–25 välille sijoittuvaa ajanjaksoa. Se on siirtymävaihe nuoruuden ja aikuisuuden välillä (Robinson 2013, 3–4). Käytin itse Arnettin määritelmää tutkimuksessani nuorten aikuisten ikäluokalle ja nimitin nuoria aikuisia tutkimuksessani varhaisaikuisiksi. Haastatteluun osallistuneiden iät sijoittuivat lopulta 20–25-ikävuosien välille, joten ikähaarukka kapeni hieman alkuperäisestä rajauksesta, mutta säilyi käyttämäni määritelmän puitteissa.

Tutkimukseen osallistujat valittiin lumipallo-otannalla. Sillä tarkoitetaan menetelmää, jossa aluksi tiedetty avainhenkilö ohjaa haastattelijan mahdollisen haastateltavan luo. Tämän jälkeen haastateltu henkilö vuorostaan ehdottaa mahdollisia haastateltavia ja otanta etenee samalla menetelmällä kultakin haastateltavalta toiselle, kunnes on haastateltu tarpeeksi useaa henkilöä ja aineistonkeruu on valmis. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 74).

Tutkittavat olivat sisaruksia yhdelle tai useammalle siskolle tai veljelle. Rajasin tutkittavat sisarussuhteet niin, että haastateltavalla tuli olla sisaruksensa tai sisarustensa kanssa vähintään yksi yhteinen biologinen vanhempi. Tämä toimi yksinkertaisena jaotteluna sille, että sisarukset ovat todennäköisemmin myös olleet tekemisissä toistensa kanssa enemmän tai asuneet yhdessä, koska heillä on ainakin yksi yhteinen vanhempi. Tutkittavien joukossa oli kolme esikoista sekä yksi sisarus, jolla oli sekä nuorempia että vanhempia sisaruksia.

Biologisen siteen lisäksi tutkittavat olivatkin kaikki jakaneet tai jakoivat edelleen yhteisen kodin sisarustensa kanssa. Tutkimushetkellä haastateltavat opiskelivat kukin yliopistossa. He asuivat itsenäisesti, lukuun ottamatta yhtä haastateltavista. Haastateltavilla oli yhdestä kahdeksaan sisarusta, jotka olivat joko täysin tai puoleksi biologisia siskoja ja veljiä.

5.3 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessani on haastattelu. Koska tutkimaani aihepiiriä ei juurikaan ole aiemmin tarkasteltu ja vastausten laatua on tästä näkökulmasta mahdotonta tietää etukäteen, on tutkimukseni mielekästä toteuttaa nimenomaan haastatteluna (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Selkeänä etuna haastattelussa aineistonkeruumenetelmänä on sen joustavuus; haastattelutilanteessa on esimerkiksi mahdollista toistaa ja tarkentaa niin kysymyksiä kuin vastauksiakin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 63). Tämä voi parantaa aineiston luotettavuutta epäselvyyksien ja väärinkäsitysten ollessa mahdollisesti vähäisempiä kuin esimerkiksi strukturoituja lomakkeita käytettäessä aineistonkeruumenetelmänä.

Haastattelumuodon tyypiksi valitsin tutkimukseeni teemahaastattelun. Teemahaastattelu on väljemmin etukäteen määritelty, keskustelunomaisesti etenevä haastattelun muoto, jonka aihepiiri kohdistuu kuitenkin etukäteen suunniteltuihin teemoihin. Siinä on tarkoituksena huomioida haastateltavien omat tulkinnat ja tuottamat merkitykset (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, sillä haastattelun aihepiiri eli teema on kaikille haastateltaville sama (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Haastattelutyypeistä teemahaastattelu sopii erityisesti tutkimukseeni, sillä se on mielekäs tutkimusmenetelmä kerätessä tietoa vähemmän tunnetusta aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Keskeiset teemat haastatteluissa olivat perhe, sisarussuhde ja sisarussuhteen tuki. Käsittelin haastattelussa niiden muotoutumista ja mahdollisia muutok-

sia, jotta saisin kokonaiskuvan tuen kehittymisestä ja sen merkityksestä haastatteluvan elämässä. Koska sisarussuhteen sosiaalisen tuen eri ilmenemismuodot olivat tutkimukseni kohteena, pyrin saamaan tietoa siitä monipuolisesti eri aiheisiin liittyen. Kartoitin tukeen liittyen myös sisarusten arvioita sen kehittymisestä tulevaisuudessa, sillä tämän avulla sain selville, millaisia odotuksia sisarustukeen liitetään ja kuinka tärkeänä sitä pidetään.

Muodostin haastattelurungon, joka sisälsi sekä avoimia kysymyksiä teemoittain, että teemojen sisältöihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Haastattelurunko eteni perustietojen kartoittamisesta kohti perhettä ja sisarussuhdetta koskeviin teemoihin, joiden jälkeen keskityin tarkemmin sisarussuhteiden tukeen ja siihen liittyviin ilmiöihin. Ennen varsinaisia haastatteluja suoritin aluksi erälle ystävälleni suoritettuna nauhoittamani esihaastattelun. Esihaastattelun avulla voidaan muokata ja parannella esimerkiksi haastattelukysymyksiä, niiden esittämisjärjestystä tai omaa suoritusta haastattelijana, mikä lisää tutkimuksen validiteettia ja luotettavuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Itse muokkasinkin vielä hieman haastattelurunkoa lisäten tarkentavia kysymyksiä ja muokaten kysymysten asettelua. Tarkastellessani nauhoitettua esihaastattelua havaitsin myös kehitettäviä asioita omassa roolissani haastattelijana, esimerkiksi tarkentavien kysymysten kysymisessä. Esihaastattelun tekeminen oli hyödyllistä niin haastattelun sisällön kuin oman roolini kannalta.

5.4 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen analyysille on esitetty monia eri tapoja ja kuvauksia. Olennaista on kuitenkin osata poimia rajatusti aineistosta esiin ne kohdat, jotka vastaavat tutkittuun ilmiöön (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–105). Tein analyysin aineistolähtöisesti eli tarkoitukseni oli luoda teorettinen näkökulma keräämäni aineiston pohjalta ilman valmista teoriapohjaa, johon nojata analyysissa. Tämä on sopiva analyysimenetelmä, kun tutkitusta aiheesta ei ole juurikaan

aiempaa teoriapohjaa. Sisarussuhteiden tuesta yleisesti ei ole aiemmissa tutkimuksissa muodostettu selkeää jaottelua, joten mahdollisen tuen jaottelun teen vasta aineiston pohjalta.

Käytin aineiston analyysissä sisällönanalyysia ja sen eri vaiheita. Tarkoituksena sisällönanalyysilla on kuvailla aineiston sisältöä sanallisesti inhimillisiä merkityksiä painottaen (Sarajärvi & Tuomi 2018, 117–119). Sisällönanalyysia voidaan tehdä usealla tavalla, joista omaan laadulliseen ja aineistolähtöiseen tutkimukseeni luonteva valinta oli laadullinen eli induktiivinen sisällönanalyysi (Sarajärvi & Tuomi 2018, 122). Sen avulla kykenin tarkastelemaan sanalliseen muotoon kirjoitettua haastatteluaineistoani melko vähän tutkitusta sisarussuhteiden tuesta järjestelmällisesti, selkeän kokonaiskuvan saamiseksi.

Yksi analyysimenetelmistä on teemoittelu, joka on yksi luontevista analyysimenetelmistä teemahaastattelulle. Se on yleensä aineistolähtöinen menetelmä, etenkin jos tutkittavasta aiheesta ei löydy juurikaan aiempaa teoriapohjaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Käytännössä aineiston litteroinnin ja koodaamisen jälkeen se pilkotaan ja ryhmitellään eri aihepiirien mukaisesti, mikä mahdollistaa aineistosta nousseiden teemojen vertailemisen (Sarajärvi & Tuomi 2018, 105–107). Teemoittelulla ja aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla onkin yhteisiä piirteitä niin analyysin eri vaiheissa kuin sen tarkoituksissa. Omassa analyysissäni voidaan nähdä siis myös teemoittelun piirteitä, vaikka nimesin aineistosta muodostamani ryhmät 'luokiksi' sisällönanalyysin mukaisesti, teemoittelussa käytetyn termin 'teeman' sijaan.

Ensimmäisenä analyysin vaiheena litteroin aineiston eli kirjoitin nauhoitetut haastattelut sanalliseen muotoon, jonka jälkeen luonnollisesti perehdyin aineiston sisältöön tarkemmin keskittyen tutkimuksen kannalta olennaisiin kohtiin. Etsin ja merkitsin tutkimuskysymyksiini liittyvät alkuperäisilmaukset aineistosta eri värisin alleviivauksin. Sen jälkeen redusoin eli pelkistin nämä olennaiset alkuperäisilmaukset ja listasin ne allekkain luetteloon (Taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkki alkuperäisilmausten pelkistämisestä eli redusoinnista.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
"Kyl mä saatan soittaa facetimee, et miten mä saan tän tietokoneen toimiin."	Neuvojen pyytäminen Apu tietokoneen kanssa
"Jotenki koen että meille tulee enemmän yhteistä koko ajan, semmosii yhteisii mahdollisuuksii mitä voi tehdä."	Yhteinen tekeminen Kokemus yhteisten mahdollisuuksien lisääntymisestä
"Sisarusten kans pystyy ja uskaltaa tehdä semmosia asioita, mitä ei muitten kanssa tee, tai sitte on paljo sellasia insiide-juttuja."	Sisaruksen seuran kasvattama uskallus ja pystyvyys Sisarussuhteen sisäiset asiat

Pelkistetyt ilmaukset järjestelin niiden eroja ja samanlaisuuksia pohtiessani ryhmittäin niiden sisältöjen teemojen mukaisesti. Tätä kutsutaan klusteroinniksi eli ryhmittelyksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Samoja ilmiöitä kuvaavista ilmauksista muodostuneista ryhmistä muodostin siis alaluokkia, jotka nimesin sisällön mukaan mielekkäällä tavalla. Tätä vaihetta voidaan pitää alustavana kuvauksena tutkittavalle ilmiölle.

Lisäksi luokittelua voidaan Tuomen ja Sarajärven (2018, 124) mukaan jatkaa yläluokkien muodostamisella sekä saman tason luokkia yhdistelemällä. Yläluokkia yhdistelemällä muodostin niin sanottuja pääluokkia, jotka nimetään aineiston perusteella. Pääluokiksi muodostin yläluokkien ryhmien sisältöjen perusteella kolme eri luokkaa: henkisen tuen, sosioemotionaalisen tuen ja välineellisen tuen. Lopulta nämä pääluokat sijoitin yhdistäväksi luokaksi, joka vastasi tutkituun ilmiöön. Yhdistävän luokan nimesin 'sisarussuhteiden tueksi sisarusten näkökulmasta'. Tarkasteltu sisarussuhteen tuki on siis tuen lähteen perusteella jo itsessään määritelty sosiaalisesti tueksi (ks. esim. Honkakoski ym. 2016), mutta käyttämäni jaottelu liittyy tämän sosiaalisen tuen sisäiseen jaotteluun eli sen sisällön eri muotoihin. Sosiaalinen tuki yleisesti ei siis ole rinnakkainen käyttämäni

sosioemotionaalisen tuen kanssa, vaan sosioemotionaalinen tuki on yksi sosiaalisen tuen muoto tässä tapauksessa.

Henkisen tuen pääluokkaan ryhmitin kaksi eri yläluokkaa, jotka ovat identiteetin ja itsetunnon vahvistaminen sekä tulevaisuuden rakentaminen. Perheen merkitystä yksilöiden identiteetin muodostumisessa on tutkinut muun muassa Davidoff (2012). Käyttämäni termi 'henkinen tuki' viittaa erityisesti psyykkiseen tai mentaaliseen tukeen, joka liittyy itsensä ja oman elämänsä suunnan kehittämiseen. Nämä kaksi ulottuvuutta sisältävät samoja teemoja, mutta toinen ne esiin erillisinä yläluokkina korostaen niiden ominaispiirteitä identiteetin ja tulevaisuuden rakentamiseen liittyen.

Toinen pääluokka, sosioemotionaalinen tuki, käsittää nimensä mukaisesti sosiaalisen ja emotionaalisen aspektin. Sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen välillä on vahva yhteys, sillä jos toisessa niistä ilmenee ongelmia tai haasteita, heijastuu se myös toiseen (Ahvenainen, Ikonen & Koro 2001, 47). Yhdistin siis sosiaalisen ja emotionaalisen puolen samaan yläluokkaan sisarussuhteiden tukeen liittyen. Sen alaluokkia ovatkin vertaistuki, turvaverkko ja sosiaalinen kanssakäyminen, joihin kuhunkin liittyy sekä vuorovaikutuksellisia että emotionaalisia elementtejä.

Viimeinen eli kolmas pääluokka muodostui kahdesta yläluokasta, käytännöllisestä avusta ja tiedon jakamisesta. Ne voidaan molemmat käsittää välineellisenä tukena, joita voidaan hyödyntää jonkin tavoitteen saavuttamiseen. Käytännölliseen apuun sisältyy aineistosta poimittuina sisarussuhteissa koettu apu käytännön asioissa, asioiden järjestyssä ja organisoinnissa, materiaallinen hyöty sekä ammattitaitoon ja osaamiseen perustuva tuki. Käytännön apu sisältää siis yleisesti elämään liittyvät käytännön asiat, kuten kotitöiden tai asumisjärjestelyiden jakaminen sisaruksen kanssa.

Käytännöllisen tuen toiseen yläluokkaan, tiedon jakamiseen, puolestaan sisällytin tiedollisen tuen eri muodot liittyen yleiseen tietämykseen, elämäntapahumiin tai koulutukseen liittyvään tietoon, nuorisokulttuurin ja normien opettamiseen sekä yhdessä ideoimiseen. Näihin ilmiöihin liittyy vahvasti tiedollinen

tuki, jonka merkitystä toin esille sisällyttämällä ne kuvaavasti tiedon jakamisen luokkaan.

5.5 Eettiset ratkaisut

Eettisyys on mukana tutkimuksen tekemisen jokaisessa vaiheessa ja niissä tehdyissä ratkaisuissa. Eettiset ratkaisut liittyvät läheisesti myös tutkimuksen uskottavuuteen (Sarajärvi & Tuomi 2018, 150). Merkittävimmät eettiset kysymykset liittyivät tässä tutkielmassa tutkittavien suojaan. Eettisiä toimintatapoja pyrittiin noudattamaan tässä tutkimuksessa muun muassa huolellisen työskentelemisen ja tutkimusaineiston käsittelemisen kautta sekä haastateltavia ja heidän oikeuksiaan kunnioittaen.

Tutkimukseen osallistujat saivat tietosuojailmoituksen liittyen tutkimukseen osallistumiseen sekä täyttivät suostumuslomakkeen ennen tutkimukseen osallistumista. Ennen haastattelua lomakkeiden sisältö eli muun muassa tutkimuksen luonne ja tarkoitus, tutkimusmenetelmät ja tutkimukseen osallistumiseen liittyvät seikat selitettiin tutkittaville myös suullisesti varmistaen tiedon ymmärtäminen. Tutkittavien oikeus vetäytyä tutkimuksesta niin halutessaan tutkimuksen missä tahansa vaiheessa kerrottiin heille niin kirjallisesti kuin suullisesti. Lisäksi haastateltavat saivat itselleen tutkimuksesta vastaavien tahojen yhteystiedot.

Haastattelut suoritettiin rauhallisessa tilassa ilman ulkopuolisia. Tutkimusaineistoa säilytettiin Jyväskylän yliopiston tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti kryptatulla muistitikulla eikä siihen päässyt käsiksi kukaan muu kuin tutkimuksen tekijä. Tutkittavien henkilötiedot suojattiin pseudonymisoinnin avulla ja mahdolliset tunnistettavat tiedot käytetyistä siteerauksista poistettiin harkinnanvaraisesti. Henkilötiedot poistettiin aineistosta jo litterointivaiheessa. Tutkielman valmistumisen jälkeen kerätty aineisto tuhoetaan turvallisesti.

Tutkittavat opiskelivat yliopistossa samassa tiedekunnassa. En tuntenut heitä henkilökohtaisesti, sillä tutkittavat valikoituivat tutkimukseen lumipallopöytäkirjan kautta, eivät tutkijan valitsemana. Toisaalta henkilökohtaisen siteen puuttuminen voi mahdollistaa avoimuuden perheasioihin liittyen, mutta tämä riippuu kuitenkin yksilöstä ja tilannetekijöistä. Perheeseen liittyvät asiat voidaan mieltää hyvin henkilökohtaisiksi ja niistä puhuminen voi tuntua myös vaikealta tuntemattoman seurassa, vaikka tutkijan asemassa luonnollisesti huolehdin tutkittavien suojasta.

Yksi tärkeä tutkimuksen eettinen puoli on myös tieteelliseen viestintään liittyen lähdeviittausten oikeaoppinen käyttäminen ja merkitseminen. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan asianmukaiset viittaukset ovat sidoksissa toisten tutkijoiden työn kunnioittamiseen ja arvon antamiseen (Sarajärvi & Tuomi 2018, 150). Olenkin tässä tutkielmassa pyrkinyt avoimesti ja asianmukaisesti oikeaoppiseen tieteelliseen viestintään hyvän etiikan turvaamiseksi.

6 TULOKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli saada selville, millaisia eri tuen muotoja sisarus-
suhteissa esiintyy. Tutkittavat toivat esille sekä heidän itse saamansa tuen muo-
toja että heidän itse sisarussuhteissa antamaansa tukea. Jaottelin tuen muodot
niiden sisällön perusteella kolmeen eri pääluokkaan: henkinen tuki, sosioemotio-
naalinen tuki sekä välineellinen tuki, joihin kuhunkin sisältyy niiden yläluokat
(Kaavio 1). Käsittelen tässä tulosluvussa tutkimustuloksia tarkemmin näiden
kolmen eri pääluokan mukaan kappaleittain.

Kaavio 1. Tuen muodot jaoteltuna kolmeen pääluokkaan ja niiden sisältämiin yläluokkiin.

6.1 Henkinen tuki

Ensimmäinen muodostamistani kolmesta yläluokasta on henkinen tuki. Tämä yläluokka sisältää ulottuvuudet identiteetin ja itsetunnon vahvistamisesta ja tulevaisuuden rakentamisesta (Kaavio 1), joihin sisarukset voivat osaltaan antaa tukea. Sisarusten osoittama arvostus ja hyväksyntä huomioimalla sisaruksen

mielipide perheen yhteisissä päätöksissä tai sisaruksen tasavertaisuutta tuemalla esimerkiksi samassa kaveriporukassa ovat tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa myönteisesti itsetuntoon. Toisaalta sisarussuhteiden henkiseen tukeen liittyy myös negatiivisia ilmiöitä.

Mä oon yrittäny pitää hänet ihan yhtä pätevänä jäsenenä kaikis meijä ryhmis, kaveriporukois, perhees sun muuta. -- Mä oon ite aina ollu sitä mieltä, et ei sil oo mitää välii et hän on mua puoltoista vuotta nuorempi. - - Et sit jos on joku ihan pakko, nii ku vaikka kouluun meno, ni sit mä meen sinne ennen sitä. (Haastateltava 1)

Omalla toiminnalla voidaan osoittaa sisaruksen tasavertaisuutta. Se voi liittyä eri ryhmien jäsenten, mutta myös sisarusten väliseen tasavertaisuuteen. Mahdollisena tasavertaisuuden rikkojana voidaan pitää esimerkiksi haastateltavan mainitsemaa ikäeroa, jonka tuomaa valtaa voisi vanhempana sisaruksena mahdollisesti hyödyntää. Haastateltava 1 kuvasi pyrkineensä nimenomaan pitämään nuoremman sisaruksensa samassa asemassa itsensä kanssa huolimatta eri iästä.

Sisarukset toimivat myös samaistumisen kohteena. Samaistumisen mahdollistajana pidettiin samojen elämäntilanteiden, ikäluokan ja perhehistorian jakamista. "Sisaruksiin identifioitumista" pidettiin lähtökohtaisesti positiivisena asiana, vaikka siihen liittyi myös joissain tapauksissa muiden ihmisten puolelta tapahtuvaa sisarusten keskenään sekoittamista. Sisaruksiin samaistuminen voi kin auttaa oman identiteetin muodostamisessa yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien kautta.

Oon aina vanhimpana lapsena aina menny ja kattonu että miten käy, mutta voi olla että nuoremmat sisarukset on aina kuullu sit aika moneenki kertaan ne jutut ja tarinat, mitä ehkä kannattaa tai mitä ei kannata tehdä. (Haastateltava 2)

Tässä on tietysti, ku mä oon vanhempi sisarus. Niin mulla on ollu se tietynlainen rooli, se semmonen suunnannäyttäjän rooli. (Haastateltava 1)

Henkisen tuen toinen elementti on tulevaisuuden rakentaminen ja siihen liittyvä sisarustuki. Sisarusten antama esimerkki ja malli tuli esiin useassa haastattelussa, useimmiten vanhemman sisaruksen ”suunnannäyttäjän” roolin näkökulmasta. Vanhempana sisaruksena ikään kuin raivataan tietä nuoremmille omien kokelujen ja niiden tuomien kokemusten kautta. Vanhemman sisaruksen avulla nuoremmat sisarukset näkevät ja oppivat, mitkä ratkaisut voivat tuottaa huonoja tai hyviä seurauksia tulevaisuuden kannalta.

Tulevaisuuden kannalta olennaista on myös osaamisen vahvistaminen, joka sisarusten kokemana oli usein auttamista asioissa, joihin ei itsenäisesti olisi kyetty ilman sisaruksen apua. Sisaruksen tuen avulla siis voitiin lisätä omaa osaamista. Etenkin lapsuuteen liitettiin paljon näitä tilanteita, mutta myös myöhemmissä ikävaiheissa jaettiin samankaltaista apua. Lisäksi ilmeni sisarusten kannustamista omien tavoitteiden saavuttamiseen ja ponnisteluun, mikä voi lisätä tavoitteiden saavuttamista ja hyvän tulevaisuuden mahdollistumista.

Ne on aina eläny saamassa perheessä, niin ne ymmärtää joitain juttuja niin hyvin. Esimerkiksi jakaa tai kyseenalaistaa samoja arvoja. Ku vaikka luottaa ihan täysin kavereihin ja ne pyrkii ymmärtämään, nii jos ei oo kokenu samoja juttuja nii ei niitä sillee voi samallai ymmärtää. (Haastateltava 4)

Sisarusten tuki arvomaailman pohtimisessa koettiin tärkeänä erityisesti johtuen heidän jakamastaan yhteisestä perhetaustasta ja -kulttuurista. Sisarusten koettiin ymmärtävän arvoihin liittyviä kysymyksiä paremmin kuin ystävät, koska siihen uskottiin tarvitsevan samojen asioiden läpikäymistä. Sisarusten apu ja myötävaikutus elämän suurien kysymysten pohtimiseen sekä itseen että omaan tulevaisuuteen liittyen voidaan tulkita henkiseksi tueksi.

Toisaalta sisarussuhteissa oli koettu henkiselle tuelle päinvastaisena ilmiönä muun muassa ”kyykyttämistä” ja ”tahallista ilkkumista”. Joskus sisarukset olivat lähinnä kritisoineet, kun muut läheiset puolestaan olivat kannustaneet

oman jutun tekemiseen. Aina omien tavoitteiden saavuttamista siis tuettu sisarusten puolelta. Tällaiset tilanteet koettiin henkisesti raskaina, koska sisarusuhteet koettiin läheisiksi ihmissuhteiksi ja heidän olisi toivottu osoittavan tukea.

6.2 Sosioemotionaalinen tuki

Sosiaaliset ja emotionaaliset ilmiöt ja aiheet olivat vahvasti läsnä läpi jokaisen haastattelun. Tähän liittyy luonnollisesti se, että sisarusuhde itsessään on läheiseksi mielletty sosiaalinen suhde, joihin liittyy aina myös emotionaalinen puoli. Sisaruksia kuvattiinkin läheisiksi, elämän tärkeimmiksi ihmisiksi. Sisarusuhde koettiin pysyvänä ihmissuhteena, joka säilyy elämässä huolimatta mahdollisista elämänmuutoksista. ”Niistä ei kyllä tarvii ikinä miettii et ne hävii mihinkää” (Haastateltava 4). Etenkin suurissa elämänmuutoksissa uskottiin sisarusten tuen merkityksen olevan erityisen suurta. Keskeisiä teemoja sosiaaliemotionaaliseen tukeen liittyen oli sisarusten jakama vertaistuki ja sisarus sosiaalisen turvaverkon osana, mutta myös sisarusten välinen sosiaalinen vuorovaikutus oli jo itsessään merkittävä ilmiö ja siksi oma yläluokkansa (Kaavio 1).

Sisaruksen kanssa yhdessä jaettu perheen kasvuympäristö, historia ja jaetut kokemukset koettiin mahdollistavan sisaruksen ymmärtämisen ja vertaistuen. Sisarusten uskottiin olevan parhaat henkilöt tukemaan etenkin perheen sisäisissä asioissa, esimerkiksi kun vanhempien kanssa ilmeni erimielisyyksiä. Myös tilanteissa, joissa perhepiirissä ilmeni haasteita tai kriisejä esimerkiksi vanhempien avioeroon liittyen, koettiin tärkeäksi sisarusten vertaistuki näiden haasteiden keskellä ja sen jälkeen. Osa sisaruksista ei keskustele perheeseen liittyvistä ongelmista juurikaan ystäviensä, vaan nimenomaan sisarustensa kanssa.

Ja nyt kun hänki on kasvanu, nii hänestä on tullu sellanen, että kyllä hänki tsemppaa jos mulla on joku hankala juttu elämässä menossa tai jotain, ja osoittaa sitä kautta sitä tukee sitte. (Haastateltava 3)

Myös muissa kuin perheen sisäisissä haasteissa sisarusten tuki koettiin tärkeäksi. Sisaruksen antamaa tukea kuvailtiin lisääntyneen vastavuoroisesti sisarusten kasvaessa. Sitä jaettiin elämän haasteissa niin sanallisena kuin sanattomana tukena. Kun sisarus siis elää henkistä ponnistelua vaativaa ajanjaksoa esimerkiksi lukiessaan pääsykokeisiin, voi hänen sisaruksensa vähentää omalta suunnaltaan tulevaa kuormitusta ja vastaavasti lisätä tukea, kuten kannustamista ja myönteistä suhtautumista.

Sisarus voidaan mieltää osaksi ihmisen sosiaalista turvaverkkoa ja sisaruksia kuvailtiin termillä "tuki ja turva". Sisaruuteen liittyikin olennaisesti turvallisuuden ja luottamuksen tunteet vahvoina emotionaalisina elementteinä, sillä niitä korostettiin monessa yhteydessä. Sisaruksiin luotettiin ja sisarussuhteeseen liitettiin "samalla puolella oleminen" ja sisarusten muodostama yhteinen "tiimi". Luottamus näyttäytyi suhteen tukipilarina ja pelkästään sisaruksen olemassaolo lisäsi turvallisuuden tunnetta yleisesti elämässä ja sisaruksen läsnä olemista pidettiin hyvin tärkeänä. Sisarussuhteen tukea kuvailtiin myös "hiljaiseksi rakastamiseksi" ja "sanattomaksi tueksi".

"Hän tietää, että mulle voi puhua ja mä oon kaikkes tukena ja voi kertoa ihan mitä vaan" (Haastateltava 3). Keskustelemisen merkitys sisarussuhteessa oli vahva moniin elämän osa-alueihin liittyen. Esimerkkejä näistä olivat muun muassa stressaavat tilanteet opinnoissa ja ihmissuhdeongelmat, joihin sisaruksilta kysyttiin apua ja neuvoja. Aineistossa esiintyi kuitenkin vaihtelua, sillä riippuen sisarussuhteesta keskustelun aiheet ulottuivat syvällisempiin aiheisiin tai pysytelivät lähinnä käytännön asioissa. Joskus syvällisemmistä aiheista juteltiin mieluummin kavereiden kuin sisarusten kanssa, jolle syyksi nähtiin läheisemmän ikäluokan vaikutus. Myös sisarusten eri tarpeet ja halut keskustelemisessä mainittiin. Haastateltava 1 kuvasi tilannetta, jossa hän itse haluaisi keskustella vakavammistakin asioista, mutta sisarukselleen se ei ole luontevaa. Tässä tapauksessa ristiriita hyväksyttiin ja sisarukselle annettiin tilaa, mutta vuorovaikutuksen toivottiin kuitenkin muuttuvan avoimemmaksi tulevaisuudessa.

Mutta me ei puhuta vakavista asioista. Me ei puhuta tunteista. -- Mä haluisin kyllä, mutta se ei nyt oo jostain syystä hänelle, hänen suuhun se ei sovi se semmonen. Ja se on sitte hyväksyttävä, ainaki mä ajattelen sen niin. -- Se on ehkä semmonen juttu, mitä mä toivoisin muuttuvan tulevaisuudessa. Että vähän ehkä semmoseks avoimempaan suuntaan. (Haastateltava 1)

Itse sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyi sisaruksen kanssa ajan viettämiseen. Sisarus voi olla ystävä ja osa laajempaa kaveryhteisöä, sillä varhaisaikuiset kertoivat jakaneensa yhteisiä ystäviä sisarustensa kanssa ja viettäneensä aikaa yhdessä heidän kanssaan. Tämä rajoittui vaihtelevasti eri ikävaiheisiin, osalla lapsuuteen ja osalla nykyhetkeen. Lisäksi sisarukset olivat jakaneet samoja harrastuksia. Sisaruksesta siis saatiin konkreettista, sosiaalista seuraa vapaa-ajan tekemisiin ja harrastuksiin. Sisarusten seuran ja heidän antaman mallin uskottiin osaltaan lisänneen harrastamista ja yleistä arjen aktiivisuutta.

Sisarussuhteen vuorovaikutusta kuvattiin sekä helppona että haastavana. Kuormittavana tekijänä vuorovaikutuksessa koettiin erimielisyydet ja riitatilanteet, joita osittain selitettiin murrosiän kuohunnoilla. Tällöin vuorovaikutuksen toivottiin muuttuvan lempeämmäksi kasvun myötä. Vuorovaikutukseen liitettiin paljon opittuja käytäntöjä: osataan lukea rivien välistä, osa vuorovaikutuksesta on sanatonta ja mielipiteet saatetaan sanoa välillä liiankin suoraan. Toisaalta suhteen läheisyys ja mutkattomuus siis helpotti sosiaalista kanssakäymistä, mutta saattoi myös johtaa liialliseen suorasukaisuuteen. Läheiseen vuorovaikutukseen liittyy myös tärkeäksi koettu yhteinen huumorintaju: sisarukset toivat esiin ”omat, hauskat jutut” ja ”inside-läpät”, joita eivät muut ihmiset ymmärrä. Sisarusten välille kehittyi siis oma vuorovaikutuksen kulttuurinsa ja tapansa.

6.3 Välineellinen tuki

Välineellistä tukea ilmeni käytännöllisenä ja tiedollisena tukena (Kaavio 1). Käytännön asioihin liittyi muun muassa kotitöiden jakaminen, asumisjärjestelyissä

auttaminen ja perheen yhteisten asioiden organisoiminen. Myös tavaroiden lainaaminen ja ammattitaitoon tai osaamiseen perustuva sisaruksen auttaminen olivat käytäntöön liittyviä tuen muotoja. Tiedollinen tuki puolestaan sisälsi nimenomaan tietoon ja sen jakamiseen pohjautuvaa auttamista ja neuvomista.

Tosi monesti jos pitää jotai järkätä tai huolehtii nii sit se oon mä. Tai sit me ollaa jääty vaik viikonlopuks et porukat on lähteny jonneki nii kyl se menee aina tosi pahasti et mä huolehin tiskit ja ovet lukkoon ja kaikkee tällasta. Että mun mielestä, se mua ärsyttää monesti tosi paljo, et mä en oo ees varhin ja neki osais, mut siitä on vaa tullu sellane tapa et mä aina huolehin kaikki noi jutut. (Haastateltava 4)

Käytännöllinen tuki voi ilmetä monenlaisena järjestelemisenä, esimerkiksi kotitalouteen liittyvinä askareina ja toimina. Niiden jakautuminen sisarusten kesken ei tapahdu aina tasavertaisesti, vaan ne voivat jäädä esimerkiksi jatkuvasti vain yhden sisaruksen hoidettavaksi. Vastuun epätasainen jakautuminen sisarusten välillä ja jumiutuneet roolit voivat siis aiheuttaa negatiivisia kokemuksia ja tunteita, kuten epäoikeudenmukaisuuden kokemista ja ärsytystä.

Käytännöllinen tuki voi olla myös materiaalista. Sisarukset voivat lainailla toistensa omaisuutta, esimerkiksi vaatteita. Lisäksi he jakavat käytännön tukea myös auttamalla toisiaan vaikkapa kampausten tekemisessä. Tämä voidaan liittää myös taloudelliseen hyötymiseen, kun kaikkea omaisuutta ei tarvitse välttämättä itse ostaa tai sisarukset voivat auttaa esimerkiksi juhliin laittautumisessa.

Mä oon taitava käsistäni. Nii hän on pyytäny mua tuunaamaan ja maalaan hänen prät-käänsä. Mä osaan näitä juttuja. Hän taas puolestaan on - - nii mä oon saanu siltä sit neuvoja vähän noissa jutuissa. Ja auton huollossa. Semmosta tukee me ollaan toisillemme annettu. Tämmöstä käytännön osaamista, mitä vois periaatteessa antaa kelle tahansa. Mut ehkä se on hyvä et se on sit ollu erilailla, tai se on ollu kuitenkin se sisarus sitte ensimmäinen, joka on tullu mielee. (Haastateltava 1)

Sisarusta voidaan auttaa välineellisenä tukena konkreettisesti, kädentaitoja tarvittavissa askareissa. Usein tuki perustuu sisarusten eri vahvuusalueiden hyödyntämiseen: jos sisarus osaa jonkin asian paremmin esimerkiksi ammattitaitonsa ansiosta, hän voi auttaa siinä sisarustaan. Vastavuoroisesti toinen sisarus

voi tukea alueilla, joissa puolestaan hänen osaamisensa on parempi. Myös vastavuoroisuus käytännön tuessa on siis merkittävä elementti. Käytännön osaamiseen perustuvaa tukea kuvailtiin tueksi, joka ei aina rajoitu ainoastaan sisarusuhteisiin, mutta sitä kuitenkin usein kysytään ensimmäisenä sisarukselta.

Kyseeleee tosi paljon lukiosta ja ylioppilaskirjotuksista ja korkeakouluvalinnoista ja opiskelusta. -- Jos esimerkiksi sitä koulumaailmasta kokemusten jakamista, nii se on ehkä merkityksellisempää niille nuoremmille. Ja varmasti onkin, ja tavallaan kiva myös, että siitä omasta kokemuksesta on hyötyä jollekin muullekin. (Haastateltava 2)

Toisena välineellisenä tuen muotona oli tiedon jakaminen. Se voi perustua ammattitaidon tai ylipäänsä tietämyksen tuomana mahdollisuutena neuvoa sisarusta asioissa, joista tietää itse enemmän. Tiedolliseen tukeen liittyen mainittiin erityisesti kokemustiedon jakaminen. Sisarukset jakoivat kokemustietoa etenkin vanhemmalta nuoremmalle eri elämäntapahtumiin, kuten rippikouluun liittyen. Yleisimmin tuotiin esiin kuitenkin koulutukseen ja opintoihin liittyvän tiedon jakaminen. Se koettiin merkitykselliseksi osaksi sisarustukea niin sisarusten tiedon kasvamisen kannalta. Tiedon jakaminen koettiin hyvänä myös tiedon jakajan kannalta, sillä hyödyllisen tiedon jakaminen lisäsi positiivisia tunteita.

Tietoa jaettiin kuitenkin yleisesti sisarusten välillä moneen suuntaan. Esimerkiksi murrosikäiset sisarukset selittävät nuorisokulttuurin ilmiöitä ja trendejä, laajan yleissivistyksen omaava sisarus osaa neuvoa monissa siihen liittyvissä asioissa ja vanhemmat sisarukset voivat neuvoa normien mukaisessa puheutumisessa. Tieto voi siis liittyä niin yleistietoon kuin tiettyihin elämänvaiheisiin tai kulttuurisiin tekijöihin.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimus tuotti uutta tietoa sisarussuhteiden tuesta. Se syvensi näkemystä sisarussuhteiden sosiaalisesta tuesta kokonaisvaltaisena ja monimuotoisena ilmiönä, joka ulottuu monille eri elämän osa-alueille. Sisarussuhteiden tuen tarkastelussa keskityttiinkin sen sisällön monipuolisuuteen, jonka perusteella sisarustuen eri ilmenemismuodoista muodostettiin eri luokkia. Tuki jaoteltiin sisällön perusteella henkiseen, sosioemotionaaliseen ja välineelliseen tukeen. Tutkimuksessa luotiin sisarustuen jaottelulle uudenlainen tapa, jonka pohjalta tukea voidaan tarkastella. Tutkimuksen tavoite saavutettiin eli ymmärrys sisarussuhteista ja niiden sisältämän sosiaalisen tuen sisällöstä kasvoivat tutkimustiedon myötä.

Henkistä tukea jaettiin tukemalla sisaruksen osaamista ja tasavertaisuutta eri ryhmissä, vaikka toisaalta vanhemmat sisarukset kokivat antavansa esimerkiksi nuoremmille sisaruksille omilla valinnoillaan. Sisaruksiin samaistuminen ja arvokysymysten pohtiminen voidaan liittää identiteetin muotoutumiseen, joten henkinen tuki sisältää prosessit identiteetin ja oman elämänpolun rakentamisessa, joihin sisarukset osaltaan vaikuttavat. Sisaruksiin samaistuminen voi lisätä osaltaan yhteisöllisyyden tunnetta ja johonkin kuulumista, mikä on merkittävä osa identiteettiä. Toisaalta sisaruksista erottautuminen eli deidentifikaatio edesauttaa oman, toisista erottuvan identiteetin muotoutumista (Whiteman, Becerra & Killoren 2009, 30). Tällöin voidaan etsiä itselle ominaisia persoonallisuuden piirteitä, omia kiinnostuksen kohteita ja tavoitteita elämälle.

Toiseen pääluokkaan, sosioemotionaaliseen tukeen, liittyi puolestaan sisarussuhteissa jaettu vertaistuki, sisaruksen rooli sosiaalisessa turvaverkossa ja vuorovaikutus. Sisarukset koettiin turvallisina läheisinä, jotka tukevat elämän haasteissa eivätkä jätä yksin. Myös konkreettinen, yhteinen ajan viettäminen koettiin tärkeäksi. Vuorovaikutus sisarussuhteissa on toisaalta suoraa ja avointa, mutta aina ei syvällisemmistä aiheista kuitenkaan puhuta sisarusten kanssa. Vuorovaikutukseen kaivataan enemmän empatiaa ja avoimuutta vuosien myötä,

jos sitä ei vielä koeta riittäväksi. Sisarussuhteilta siis toivottiin sosioemotionaalista tukea lisää, mikä voi osaltaan kertoa siitä, kuinka suhdetta pidetään tärkeänä ja sen halutaan olevan osa tärkeää turvaverkostoa. Sisarussuhteiden vuorovaikutus ja kieli kehittyi omanlaisekseen, mihin liittyi omien tapojen ja huumorin muotoutuminen. Jokaisessa sisarussuhteessa on siis oma kulttuurinsa, jonka puitteissa tukea jaetaan.

Välineellistä tukea on sekä käytännön apu esimerkiksi asioiden organisointiin, tavaroiden lainaamiseen ja yksilölliseen osaamiseen liittyen sekä tiedon jakaminen sisarusten välillä. Tietoa jaettiin moniin elämän osa-alueisiin liittyen: muun muassa elämäntapahtumiin, kokemuksiin, koulutukseen ja kulttuuriin. Etenkin tiedon jakaminen kouluun ja opiskeluun liittyen oli suuressa roolissa, sillä se mainittiin useaan kertaan. Sisarukset voivat siis olla merkittävä osa tiedon saamisessa, mitä voidaan hyödyntää päätösten teossa tai yleisesti elämässä. Myös sisarussuhteissa näkyvät osaamisalueiden hyödyntäminen lisää mahdollisuuksia ja helpottaa mahdollisesti arkea, kun voidaan apua tarvitessa kääntyä sisaruksen puoleen.

Aiemmin on havaittu vanhempien lasten tuovan perusturvaa nuoremmille sisaruksilleen (Maison & Renaud 2012, 7). Tässä tutkimuksessa havaittiin sama ilmiö edelleen varhaisaikuisuudessa ja se ilmeni molempiin suuntiin. Myös vanhemmat sisarukset raportoivat sisaruksensa tuomasta, perustavanlaatuisesta turvallisuuden tunteesta, jonka koettiin tukevan elämässä etenemistä. Sosiaalinen tuki toimiikin välittäjänä esimerkiksi autonomian saavuttamisessa (Honkakoski, Kinnunen & Vuorijärvi 2016, 12). Tässä tutkimuksessa huomattiinkin sisarusten jakaman turvan ilmenevän lapsuuden jälkeenkin ja sen olevan molemminpuolista sisarusten kesken. Voidaan pohtia, jaetaanko tätä mahdollista perusturvaa vastavuoroisesti jo lapsuudessa, vai muuttuuko tilanne vasta myöhemmissä elämänvaiheissa yksisuuntaisesta molemminpuoliseksi.

Tutkimustulokset tukivat aiempia käsityksiä sisarussuhteen vuorovaikutuksen positiivisesta ja samalla negatiivisesta puolesta (esim. Furman & Buhrmester 1985). Toisaalta sisarussuhteissa koettiin paljon merkittävää tukea, mutta myös tuelle vastakohtaksi nähtävät toisen lannistaminen ja sortaminen olivat

osalle sisaruksista tuttuja ilmiöitä. Tilanteet voidaan nähdä tuen puuttumisena. Ne eivät sulje toisiaan pois, sillä samassa sisarussuhteessa esiintyi sekä tuen jakamista että sen puuttumista tilanteesta riippuen. Tuen puuttuminen tai sen vähäisyys liitettiin osittain murrosikään.

Tuki, oppiminen ja socialisaatio liittyvät toisiinsa, sillä ne ovat usein läsnä samoissa prosesseissa ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Jo aiemmin on havaittu sisarusten välillä tapahtuvan socialisaatiota, joka voi toteutua esimerkiksi havainnollistamisen ja ohjaamisen kautta. Sisarusten välinen vuorovaikutus tukee sosioemotionaalaisia taitoja, jotka ovat osa socialisaatiota (Kramer & Conger 2009, 3-4). Nämä prosessit näkyivät selkeinä tuloksissa, sillä sisarusten koettiin esimerkiksi opettavan kulttuurisia normeja tai tukevan opiskeluissa menestymistä. Socialisaation prosessit siis näkyvät tämän tutkimuksen jaottelussa niin henkisen, sosioemotionaalisen kuin tiedollisenkin tuen luokissa, sillä ne kaikki osaltaan voivat lisätä yhteiskuntaan sosiaalisoitumista.

Perheen sisäinen sisarussuhteiden varianssi (ks. Jenkins & Dunn 2009, 81) tuli esiin tässäkin tutkimuksessa, sillä sisarussuhteet koettiin ainutlaatuisina suhteina, joiden muotoutumiseen vaikuttavat monet tekijät. Kuten itse sisarussuhteet, oli myös sisarussuhteiden tuki vaihtelevaa sisarusten välillä, niin perheiden sisällä kuin niiden välilläkin. Jaoteltujen tuen kolmen pääluokan sisällöt olivat nähtävissä kaikkien haastateltavien kohdalla, mutta eroja sisarussuhteissa tukeen kuitenkin löytyi. Erot liittyivät tuen muotojen painottumiseen, tuen määrään ja muutoksiin eri elämänvaiheiden aikana.

Eri sisarusten kesken jaettiin vaihtelevasti enemmän tiettyä tuen muotoa, esimerkiksi välineellistä tai sosioemotionaalista tukea. Tämä voi mahdollisesti liittyä ikään, syntymäjärjestykseen, sukupuoleen, persoonallisuuksiin tai niiden yhteensopivuuteen. Sisarussuhteiden eri roolit (ks. Vehmanen & Vesa 2012, 13) voivat osaltaan vaikuttaa tuen ilmenemiseen ja sen eroihin, kuten myös sisarussuhteessa syntyneet käytännöt ja tottumukset. En kuitenkaan tarkastellut syvemmin tässä tutkimuksessa tuen eroja tai muutoksia laadun ja määrän suhteen, joten vaadittaisiin lisää tutkimusta varsinaisten tulosten saamiseksi ja johtopäätösten tekemiseksi.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin melko vähän tutkittuja varhaisaikuisia sisaruskuksia. Varhaisaikuisuudessa esiintyy monen eri elämän osa-alueen muutokset, joita ovat esimerkiksi taloudellisen itsenäisyyden saavuttaminen, koulutuksen suorittaminen ja työelämään siirtyminen sekä mahdollisen perheen perustaminen. Nämä muutokset tai tehtävät suoritetaan Arnettin (2006) mukaan yleensä 25 ikävuoden jälkeen (Robinson 2013, 4). Kyseinen ikävaihe voidaan siis nähdä monien muutosten aikakautena, jolloin läheisiltä saadun tuen merkitys ja toisaalta itse suhteen muovautuminen uusien elämäntilanteiden mukana voi olla erityisen ajankohtaista ja siten tärkeä tutkia.

Sosiaalinen tuki on merkittävä tekijä hyvinvoinnin edistämässä (De Piccoli, Ceccarini, Gattino & Rollero 2016, 1). Koska sisarusuhteet ovat hyvin erityisiä ihmissuhteita yhdessä jaettujen merkittävien vuosien myötä, voi sisarusuhteiden sosiaalinen tuki olla hyvin ainutlaatuista, jonka syvyyttä ei välttämättä muissa ihmissuhteissa saavuteta (Kramer & Conger 2009, 7). Erityisesti suurissa elämänmuutoksissa sisarustuen merkitys koettiin erityisen suurena. Olisi siis olennaista pohtia, kuinka tätä merkittävässä roolissa olevaa tukea voitaisiin lisätä ja ylläpitää. Sisarustuen lisäämiseksi tulee kuitenkin ensin ymmärtää sitä paremmin, mihin tämä tutkimus antoi lisää mahdollisuuksia tuomalla lisää tietoa tuen sisällön eri muodoista.

7.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet

Tämän tutkimuksen vahvuudeksi voidaan mieltää tutkimuksen avoin ja laadullinen lähestymistapa, sen kontekstin sijoittuminen sisarusuhteiden kohdalla vähän tutkittuihin varhaisaikuisiin ja syvempi käsitys sosiaalisen tuen sisällöstä sisarusuhteissa. Sisarusuhteen ollessa hyvin ainutlaatuinen suhde tulee sitä tarkastella sen omassa kontekstissa antaen sisaruksille mahdollisuus kertoa siitä itse. Koska tutkimukseni toteutettiin temahaastatteluna suhteellisen avoimin kysymyksin, saivat haastateltavat kertoa sisarusuhteestaan omien kokemustensa ja merkityksenantojensa kautta ohjaten osaltaan haastattelun suuntaa.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen avoimuus sisarussuhteiden tukeen ilmiönä antoi mahdollisuuden tuen esiintymisen monipuoliseen tarkasteluun ja tulosten tekemiseen. Lisäksi aiemmissa tutkimuksissa on lähes poikkeuksetta tutkittu rajatummin kustakin perheestä yhtä sisarusparia, vaikka perheen sisäisten sisarussuhteiden vaihtelevuuden on todettu olevan jopa puolet kokonaisvaihtelusta ((Jenkins & Dunn 2009, 81). Tästä näkökulmasta oma tutkimukseni vastasi enemmän todellista tilannetta, koska tarkastelin avoimesti perheiden kaikkia sisarussuhteita haastatteluiden pohjalta enkä rajannut tarkastelua vain yhteen sisaruspariin.

Käyttämäni aineiston keruun ja analyysimenetelmän arvioin luotettaviksi tutkimuksen kannalta, sillä ne sopivat hyvin ihmislähtöiseen, vähän tutkittuun aiheeseen. Jos tutkimus olisi toteutettu strukturoidummin, olisi aineistosta mahdollisesti jäänyt puuttumaan olennaisia ilmiöitä sisarustuesta tai sen muodoista, kun tutkija olisi valinnut kysymykset oman näkökulmansa pohjalta. Luotettavuuden lisäämiseksi pyrin kirjoittamaan auki ja havainnollistamaan taulukoiden avulla mahdollisimman tarkasti tutkimuksen teon ja analyysin vaiheet.

Tutkimukseen liittyy kuitenkin rajoitteita, joita on syytä pohtia. Yksi erityisesti aineistolähtöisen tutkimuksen ongelma on mahdottomuus tehdä täysin puhtaasti objektiivisiä havaintoja, sillä jokainen tutkijan eri tutkimusvaiheissa tekemä valinta vaikuttaa tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Yksi fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen keskeisistä periaatteista on nostaa esiin tutkijan uskomukset ja aiemmat käsitykset tutkimusaiheesta (Rouhiainen). Tätä periaatetta voidaan pohtia myös eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta: kuinka paljon tutkimuksen tulokset ovat perusteltavissa tutkijan omilla käsityksillä ja kuinka paljon itse tutkimusaineistolla?

Myös tässä tutkimuksessa riskinä oli omien ennakkokäsitykseni vaikutus saatuihin tutkimustuloksiin. Oletin ainakin sisarussuhteissa ilmenevän useampia tuen muotoja, joista tärkeimmäksi oletin henkisen tuen. Tutkimuksen eri vaiheissa, kuten haastattelurunkoa tehdessä, haastatellaessa ja analyysia tehdessä pyrin kuitenkin tiedostamaan omat käsitykseni ja siten minimoimaan niiden vaikutuksen omiin valintoihini ja havaintoihini tutkimusta tehdessä. Fenomenologis-

hermeneuttisessa perinteessä on tunnustettu tämä tutkimuksen luotettavuutta mahdollisesti heikentävä ongelma ja sitä pyritään ratkaisemaan nimenomaan sekä tiedostaen että kirjoittaen auki tutkijoiden ennakkokäsitykset aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109).

Toisena merkittävänä seikkana olin ajatellut jo tutkimuksen alkuvaiheessa muodostavani mahdollisesti jonkin tyyppisen jaottelun sisarustuen muodoista. Oletustani jaottelemisen mielekkyydestä voidaan kuitenkin kritisoida, sillä kuten aineistosta ja tuloksista voitiin päätellä, on eri tuen muodoissa paljon yhteisiä elementtejä ja jaottelu on osittain limittäistä ja päällekkäistä. Tuki on käsitteenä hyvin kokonaisvaltainen ja laajalle ulottuva, joten sen jaottelu eri luokkiin voi vääristää sen ymmärtämistä. Jaottelu on ihmisten luoma teoreettinen malli, eikä välttämättä kuvaa aina todellisuutta. Se kuitenkin mahdollistaa ilmiöiden tarkastelun ja tutkimuksen, jonka avulla ilmiöitä voidaan ymmärtää paremmin ja hyödyntää teoriaa käytännössä.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole luoda yleistyksiä, sillä sosiaalinen todellisuus riippuu kontekstista. Tuloksia voidaan mahdollisesti kuitenkin siirtää toiseen kontekstiin joissain tapauksissa ja tiettyjen rajoitusten puitteissa (Eskola & Suoranta 1996). Tämän tutkimuksen tuloksien siirrettävyyttä pohtiessa tuleekin huomioida monta seikkaa. Ensinnäkin tutkimustulokset pohjautuvat neljän eri sisaruksen kokemuksiin ja tulkintoihin ja ne luovat kuvaa heidän kokemuksistaan. Lisäksi itse tutkijana tarkastelen heidän kokemuksiaan omasta perspektiivistäni ja teen niistä omia tulkintoja. Tärkeimmäksi, hyödynnettäväksi tutkimustulokseksi voidaanakin mieltää sisarussuhteiden ja niiden monipuolisen tuen merkityksellisyyden sisaruksille lapsuudesta varhaisaikuisuuteen.

Tutkimusaineisto pohjautuu pieneen varhaisaikuisten tutkittavien joukkoon, joita yhdisti heidän opiskelualansa. Lisäksi tutkittavistani suurin osa oli esikoisia, joten voidaan pohtia, poikkeavatko heidän näkemyksensä sisarustuesta verrattuna nuorempiin sisaruksiin. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä päätelmiä yksilöllisten tekijöiden, kuten iän, sukupuolen, syntymäjärjestyksen tai persoonallisuuden vaikutuksista sisarussuhteiden tukeen, joten

niiden mahdollisen vaikutuksen tutkimiseen tarvittaisiin laajempia ja kattavampia tutkimuksia.

Aiemmin interventiotutkimuksilla on onnistuttu lisäämään sisarustuen määrää, esimerkiksi kun toisella sisaruksilla on ollut tarvetta erityiselle tuelle (ks. Douglas, Kammes, Nordquist & D'Agostino 2018; Kim & Horn 2010). Sisarustuen lisäämistä kannattaisi kuitenkin pohtia myös yleisessä kontekstissa ja kehittää keinoja sen tukemiseen. Yksilöiden kautta tapahtuva hyvinvoinnin kasvaminen voisi nostaa koko heidän muodostamansa yhteiskunnan hyvinvointia. Erityisesti tietoa sisarustuen tärkeydestä ja sen tuomista mahdollisuuksista voitaisiin hyödyntää sellaisten ihmisten kohdalla, joiden hyvinvointi nähdään olevan vaarassa.

Sisarussuhteiden tuki on osa informaalia läheisverkoston tukea, jonka suurin osa nuorista kokee merkittävimmäksi tuen muodoksi ja parhaimman elämäntilanteen omaavilla on yhteisenä tekijänä hyvän läheisverkoston tuki (Honkakoski ym. 2016, 10). Koska vanhempien tuen on huomattu vähenevän todennäköisesti nuoruusiässä ja sisarustuen pysyvän samana (Jenkins & Dunn 2009, 86), on etenkin nuoruusiässä sisarussuhteiden tuki merkittävässä roolissa nuoruusiän muutosten ja haasteiden keskellä. Tämän tutkimuksen pohjalta voidaankin hyödyntää muodostettua jaottelua henkiseen, sosioemotionaaliseen ja välineelliseen tukeen tai vaihtoehtoisesti kehittää jaottelua sen pohjalta.

Jatkotutkimuksissa haasteena voi olla sisarussuhteiden ja niiden tuen vaihtelevuus. Koska jokainen sisarussuhde toimii omalla tavallaan, on yleispätevien sääntöjen luominen haastavaa. Monipuolisesti tutkimuksellisia lähtökohtia ja eri tutkimusmenetelmiä hyödyntäen voidaan tästä yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti tärkeästä ilmiöstä kuitenkin saada lisää tietoa, jonka avulla hyvinvointia voidaan tärkeiden ihmissuhteiden eli sisarusten kautta mahdollisesti lisätä yhteiskunnassamme.

LÄHTEET

- Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. 2001. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Vantaa: WSOY.
- Arnett, J. 2000. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.
- Arnett, J. 2006. Adolescence and emerging adulthood: A cultural approach. London: Pearson Education.
- Bandura, A. 1977. Social learning theory. New Jersey: Prentice Hall.
- Branje, S., van Lieshout, C., van Aken, M. & Haselager, G. 2008. Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* Volume 45, Issue 8. Massachusetts: Wiley-Blackwell, 1385–1396. DOI: 10.1111/j.1469-7610.2004.00332.x
- Burke, P., Aubusson, P., Schuck, S., Buchanan, J. & Prescott, A. 2015. How do early career teachers value different types of support? A scale-adjusted latent class choice model. *Teaching and Teacher Education* April 2015, Vol.47, 241–253. DOI: 10.1016/j.tate.2015.01.005
- Cicirelli, V. G. 1995. Sibling relationships across the life span. New York: Plenum Press.
- Coles, P. 2006. Sibling relationships. E-kirja. New York: Karnac.
- Davidoff, L. 2012. Thicker Than Water: Siblings and their Relations 1780–1920. Oxford: Oxford University Press.
- Douglas, S., Kammes, R., Nordquist, E. & D’Agostino, S. 2018. A pilot study to teach siblings to support children with complex communication needs. Julkaisussa *Communication Disorders Quarterly* 2018, Vol.39 (2), s. 346–355. DOI: 10.1177/1525740117703366
- Driscoll, M. 2014. Psychology of learning for instruction. Harlow: Pearson Education.
- Dunn, J. 2000. State of the art: siblings. *The Psychologist*, Vol 13, 5, 244–249.
- Elgar, M. & Head, A. 1999. An overview of siblings. Teoksessa A. Mullender (toim.) *We are family. Sibling relationships in placement and beyond*. London: British Agencies for Adoption & Fostering, 19–27.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

- Forsberg, H. 2003. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.). Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.
- Furman, W. & Buhrmester, D. 1985. Children's perceptions of the qualities of their sibling relationships. *Child Development*, 56, 448–461.
- Gilligan, R. 2000. Family support: Issues and prospects. Teoksessa J. Canavan, P. Dolan & J. Pinkerton (toim.) *Family support: direction from diversity*. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 13-33.
- Hankonen, N., Helkama, K., Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Lipponen, J., Lönnqvist, J-E., Myllyniemi, R., Mähönen, T.A. & Ruusuvoori, J. 2015. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Harju-Luukkainen, H., Aunola, K. & Vettenranta, J. 2018. Sosiaaliset suhteet koulunkäynnissä vahvuutena ja haasteena - nuorten kokema sosiaalinen tuki kotona ja koulussa. Teoksessa J. Rautopuro & K. Juuti (toim.) *PISA pintaa syvemältä: PISA 2015 Suomen pääraportti. Kasvatusalan tutkimuksia*, 77. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 121-149.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University.
- Honkakoski, A., Kinnunen, P. & Vuorijärvi, P. 2016. Nuorten aikuisten sosiaalisen tuen tarpeet ja niihin vastaaminen. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Howe, N., Ross, H. & Recchia, H. 2011. Sibling relations in early and middle childhood. Teoksessa P. Smith & C. Hart (toim.) *The Wiley-Blackwell handbook of childhood social development*. 356–372.
- Ilmakunnas, J. 2016. Sisarusten perhehistoriaa. Arvostelu. *Julkaisussa Kasvatus & Aika* 10, 2016: 1, 113–121.
- Jokinen, K. 2014. Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 167–191.
- Jenkins, J. M., Dunn, J., O'Connor, T. G., Rasbash, J., & Behnke, P. 2005. Change in maternal perception of sibling negativity: within- and between-family influences. *Journal of Family Psychology*, 19(4), 533-541.
- Jenkins, J. M. & Dunn, J. 2009. Siblings within families: Levels of analysis and patterns of influence. Teoksessa L. Kramer & K.J. Conger (toim.) *Siblings as agents of socialization. New Directions for Child and Adolescent Development*. San Francisco: Jossey-Bass. 79–93. DOI: 10.1037/0893-3200.19.4.533

- Jyväskylän yliopiston Koppa. Fenomenologia. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntauukset/fenomenologia>> (Viitattu 25.10.2018.)
- Kaulio, P. & Svennevig, H. 2008. Sisaruus: rakkautta, vihaa, kateutta. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Kim, T., & Horn, E. 2010. Sibling-implemented intervention for skill development with children with disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 30, 80-90.
- Kramer, L. & Conger, K. 2009. What we learn from our sisters and brothers: For better or for worse. Teoksessa L. Kramer & K. J. Conger (toim.) *Siblings as agents of socialization. New Directions for Child and Adolescent Development*, 126, 1-12. San Francisco: Jossey-Bass. DOI: 10.1002/cd
- Laine, T. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-43.
- Parker, J. & Stimpson, J. 2004. Sisarussuhteet: kilpailua ja rakkautta. Suom. L. Jänisniemi & S. Tuomi. Helsinki: Otava.
- De Piccoli, N., Ceccarini, L., Gattino, S. & Rollero, C. 2016. Health and social support from a gender perspective. Teoksessa C. Castillo (toim.) *Social support: gender differences, psychological importance and impacts on well-being*. New York: Nova Publishers.
- Robinson, O. 2013. *Development through adulthood: an integrative sourcebook*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Ross, H. & Howe, N. 2009. Family influences on children's peer relationships. Teoksessa K. Rubin, W. Bukowski & B. Laursen (toim.) *Handbook of peer interactions, relationships, and groups*. New York: Guilford Press, 508-527.
- Rouhiainen, Leena. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen keskeisiä periaatteita. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen. Verkkojulkaisu. Teatterikorkeakoulu. <<http://www.xip.fi/tutkija/0401.htm>> (Viitattu 30.11.2018.)
- Rowe, D. 2004. Esipuhe. Teoksessa J. Parker & J. Stimpson (toim.) *Sisarussuhteet: kilpailua ja rakkautta*. Suom. L. Jänisniemi & S. Tuomi. Helsinki: Otava.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (Viitattu 9.10.2018.)

- Scholte, R., van Lieshout, C. & van Aken, M. 2001. Perceived relational support in adolescence: Dimensions, configurations, and adolescent adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 71–94.
- Tucker, C.J., McHale, S.M. & Crouter, A.C. 2001. Conditions of sibling support in adolescence. *Journal of Family Psychology*, 15, 254–271.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa. PDF-tiedosto. Helsinki: TENK. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vehmanen, M. & Vesa, L. 2012. Verraton sisaruus. Kehitysvammaisten tuki-
liitto. Oy Fram Ab.
- Whiteman, S., Becerra, J., & Killoren, S. 2009. Mechanisms of sibling socialization in normative family development. Teoksessa L. Kramer & K. J. Conger (toim.) *Siblings as agents of socialization*. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 126. San Francisco: Jossey-Bass, 29–43.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Käytin haastattelurungon kysymyksistä numeroituja, avoimia kysymyksiä ja tarvittaessa sen jälkeen kirjaimin merkittyjä kysymyksiä, jos tarvittaviin kysymyksiin ei tullut vastausta avoimen vastauksen kautta.

1. Kerro kuka olet.

- a. Mikä on nimesi ja sukupuolesi?
- b. Kuinka monta vuotta olet?

2. Kerro elämäntilanteestasi.

- a. Millainen on asumistilanteesi?
- b. Opiskeletko tai oletko työelämässä?
- c. Mitä teet vapaa-ajallasi?

3. Kerro perheestäsi.

- a. Keitä perheeseesi kuuluu?
- b. Kuinka monta sisarusta sinulla on?
- c. Minkä ikäinen sisaruksesi on/minkä ikäisiä sisaruksesi ovat?
- d. Onko sinulla ja sisaruksillasi samat biologiset vanhemmat?
- e. Oletko elänyt lapsuuden samassa kodissa sisaruksen/sisarusten kanssa?

4. Kerro, millainen sisarussuhde on mielestäsi.

- a. Mitä olennaisia asioita sisarussuhteeseen liittyy?
- b. Millä tavalla sisarussuhde mielestäsi eroaa muista ihmissuhteista, jos eroaa?

5. Muistele, millainen sisarussuhteesi on ollut/millaisia sisarussuhteesi ovat olleet elämäsi eri vaiheissa, esimerkiksi ala- ja yläasteiässä.

- a. Millainen sisarussuhteesi oli ala-asteiässä?
- b. Millainen sisarussuhteesi oli yläasteiässä?

6. Kerro sisarussuhteistasi nykyisessä elämän vaiheessasi.

- a. Millainen suhde on sinun ja sisaruksesi/sisarustesi välillä nykyään?
- b. Miten tulette toimeen keskenänne?

c. Millaista on yhteydenpitonne?

d. Kuinka usein näette toisianne?

7. Kerro sisarussuhteesi/-suhteidesi merkityksestä.

a. Millaiset asiat ovat tärkeitä sisarussuhteessasi/-suhteissasi?

b. Millainen on/millaisia ovat veljesi/siskosi sinulle sisaruksina?

8. Kerro sisarussuhteesi/sisarussuhteidesi avusta ja tuesta.

a. Millaista tukea ja apua olet saanut sisarukseltasi/sisaruksiltasi?

b. Mihin asioihin tai elämän osa-alueisiin tuki tai apu on liittynyt?

c. Mitä merkitystä mielestäsi on sisarukseltasi/sisaruksiltasi saamallasi tuella ja avulla?

d. Onko mielestäsi sisarusten syntymäjärjestyksellä, iällä tai sukupuolella vaikutusta jaettuun tukeen tai sen eri muotoihin?

9. Kerro omasta roolistasi sisaruksena ja tukijana.

a. Millainen veli/sisko olet mielestäsi ollut?

b. Millaista tukea ja apua olet antanut sisaruksellesi/sisaruksillesi?

c. Millaisiin asioihin tai tilanteisiin tuki on liittynyt?

10. Kerro sisarussuhteesi/-suhteidesi tuen merkityksestä.

a. Millaisena koet sisaruksesi antaman ja toisaalta itse antamasi tuen?

b. Millaisissa tilanteissa tuki/apu on ollut tai on erityisen tärkeää?

11. Kerro sisarussuhteestasi/-suhteistasi elämäsi vaikuttavana tekijänä.

a. Onko jokin sisarussuhteessasi/-suhteissasi voimia antavaa? Millaiset asiat?

b. Onko sisarussuhteessasi/-suhteissasi jotain kuormittavaa? Millaiset asiat?

12. Kerro millaisena näet sisarussuhteesi/-suhteidesi tuen tulevaisuudessa.

a. Millaista tukea ja apua ajattelet tulevaisuudessa antavasi ja vastavuoroisesti saavasi sisarussuhteessasi/-suhteissasi?

b. Millaisissa asioissa ja tilanteissa uskot sisarussuhteiden tuen olevan tärkeää tulevaisuudessa?

13. Haluatko tuoda esille sisarussuhteisiin liittyen jotain muuta, jonka koet itsellesi merkityksellisenä?

a. Jokin muisto tai elämäntilanne, jolloin sisarus/sisarukset olleet keskeisessä asemassa?

b. Onko tilanteita, jolloin käännyt mieluiten sisaruksesi/sisarustesi puoleen? Millaisia?

Tarkentavia kysymyksiä ja tarkennuksia tarvittaessa:

- Voisitko kertoa lisää/tarkemmin?
- Miten? Millä tavalla? Miksi?
- Olisiko sinulla antaa esimerkkiä asiasta? Voisitko kertoa jonkin tähän liittyvän muiston?
- Millaisia kokemuksia sinulla on tähän asiaan liittyen?

Liite 2. Esimerkkejä käytetyistä analyysitaulukoista

ANALYYSITÄULUKOT

Taulukko 2. Aineiston analyysi: esimerkkejä pelkistettyjen ilmauksien ryhmitte-
lystä eli aineiston klusteroinnista.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Apu tietokoneen kanssa Asumisjärjestelyissä auttaminen Kodin turvallisuudesta huolehtiminen Kodin siistinä pitäminen Äidin lahjan suunnitteleminen ja ostaminen	Apu käytännön asioissa Asioiden järjestely ja organisointi
Tieto rippikoulusta Tieto ylioppilaskirjoituksista Nuorison ilmiöiden selittäminen Neuvominen pukeutumisessa	Elämäntapahtumiin liittyvän kokemus- tiedon jakaminen Nuorisokulttuurin ja normien opettami- nen

Taulukko 3. Aineiston analyysi: kaikki ala-, ylä- ja pääluokat ryhmittäin.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Minäpystyvyyden tukeminen Samaistumisen kohde Hyväksynnän ja arvostuksen osoit- taminen	Identiteetin ja itsetun- non vahvistaminen	Henkinen tuki

Esimerkin antaminen Osaamisen vahvistaminen Kannustaminen omien tavoitteiden saavuttamiseen Tuki elämäntapahtumien ja arvojen muodostumisessa	Tulevaisuuden rakentaminen	
Tuki perheen sisäisissä asioissa Keskusteleminen Kannustava seura Yhteisöllisyys	Vertaistuki	Sosioemotionaalinen tuki
Välittäminen ja huolehtiminen Tuki ja turva haasteissa Turvallisuuden tunne Läsnä oleminen	Turvaverkko	
Vuorovaikutustaitojen vahvistaminen Yhteisöllisyyden tunne Yhteinen vapaa-ajan viettäminen Vuorovaikutuksen avoimuus	Sosiaalinen kanssakäyminen	
Käytännön asioissa auttaminen Asioiden järjestely ja organisointi Materiaalinen hyöty Ammattitaitoon ja osaamiseen perustuva käytännöllinen apu	Käytännöllinen apu	Välineellinen tuki
Elämäntapahtumiin liittyvän kokemustiedon jakaminen Koulutukseen liittyvä tieto Nuorisokulttuurin ja normien opettaminen	Tiedon jakaminen	